יום שלישי

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו, שהם כנגד ה׳ דמילוי ה״ה ראשונה דשם ב״ן, להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

ביאור המקרא	תורה	רש״י
(כח) וַיֵּצֵא הָאֶחָד - יוסף המיוחד שבבניה מֵאִתִּי, וָאֹמַר לעצמי אַךְ טָרֹף טֹרַף - בוודאי נטרף יוסף על ידי חיה רעה, וְלֹא - שהרי לא רְאִיתִיו עַד הֵנָּה [-עתה]:	כח וַיֵּצֵא הָאֶחָד מֵאִתִּי וָאֹמַר אַךְ טָרֹף טֹרָף וְלֹא רְאִיתִיו עַד־הֵנָּה:	(כט) וקרהו אסון. שהטען מקטרג כשעת הסכנה (ב״ר פ״ד ט): והורדתם את שיבתי וגו׳. עכשיו כשהוא מצלי מני מתנחם בו על אמו ועל אחיו, ומה ימות זה, דומה עלי שטלטפן ממנו ביום אחד: (לא) והיה כראותו כי אין הנער ומת. מכיון מלרמו:	(כט) וְקָרָהוּ אָסוֹן. אם ישאר בבית אין לחוש שמא יקרהו אסון, אולם בדרך יש לחוש יותר, לפי שֶׁהַשָּׂטָן מְקַטְרֵג בְּשָׁעַת הַסַּכָּנָה (ב״ר צא ט). אם ימות דומה עלי שמתו שלשתן ביום אחד וְהוֹרַדְתֶּם אֶת שֵׂיבָתִי וְגוֹ׳. ממה שאמר יעקב בתחילה ׳ולקחתם גם את זה׳ משמע שרק בסבת מיתת שניהם יחד ירד ברעה שאולה, וממה שהמשיך ואמר ׳וקרהו אסון׳ לבנימין, ׳והורדתם׳ בזה ׳את שיבתי ברעה שאולה׳, משמע שבגלל בנימין בלבד ירד ביגון שאולה, אלא כך אמר
(כח) וַיֵּצֵא הָאֶחָד - יוסף המיוחד שבבניה מֵאִתִּי, וָאֹמַר לעצמי אַךְ טָרֹף טֹרָף - בוודאי נטרף יוסף על ידי חיה רעה, וְלֹא - שהרי לא רְאִיתִיו עַד הֵנָּה [-עתה]:	כח וַיֵּצֵא הָאֶחָד מֵאִתִּי וָאֹמַר אַךְ טָרֹף טֹרָף וְלֹא רְאִיתִיו עַד־הֵנָּה:	(כט) וקרהו אסון. שהטען מקטרג כשעת הסכנה (ב״ר פ״ד ט): והורדתם את שיבתי וגו׳. עכשיו כשהוא מצלי מני מתנחם בו על אמו ועל אחיו, ומה ימות זה, דומה עלי שטלטפן ממנו ביום אחד: (לא) והיה כראותו כי אין הנער ומת. מכיון מלרמו:

ביאור המקרא **תורה** **רש"י**

(לב) והנה אני מדבר עמך יותר משאר אחי **כִּי עַבְדְּךָ עָרַב אֶת הַנַּעַר מֵעִם אָבִי** - לפי שאני עבדך התחייבתי לאבי להיות אחראי להשיב את הנער, **לֵאמֹר** - וכך אמרתי לו, **אִם לֹא אֲבִיאֶנּוּ** - אחזירנו **אֵלֶיךָ וְחָטָאתִי לְאָבִי כָּל הַיָּמִים** - יחשב לי שחטאתי לאבי ואענש על חטאי אף בעולם הבא:

בְּדָווֹנָא לִשְׁאוֹל: לב **כִּי עַבְדְּךָ עָרַב אֶת־הַנַּעַר מֵעִם אָבִי לֵאמֹר אִם־לֹא אֲבִיאֶנּוּ אֵלֶיךָ וְחָטָאתִי לְאָבִי כָּל־הַיָּמִים: אֲרֵי עַבְדָךְ מְעָרַב בְּעוּלֵימָא מִן אַבָּא לְמֵימָר אִם לָא אַיְתִינֵיהּ לְוָתָךְ וְאֵהִי חָטֵי לְאַבָּא כָּל יוֹמַיָּא:**

(לב) **כי עבדך ערב את הנער.** ואם תאמר, למה אני נכנס לתגר יותר משאר אחי, הם כולם מבחוץ, ואני נתקשרתי בקשר חזק, להיות מנודה בשני עולמות (תנחומא ישן ד):

ביאור רש"י

ערבתי עליו להיות מנודה משני עולמות

(לב) **כִּי עַבְדְּךָ עָרַב אֶת הַנַּעַר.** אמר לו יהודה **וְאִם תֹּאמַר** ותשאל, **לָמָּה אֲנִי נִכְנָס לְתִגָּר** - לריב עמך **יוֹתֵר מִשְּׁאָר אַחַי**, התשובה לכך, לפי שהֵם **כֻּלָּם** עומדים **מִבַּחוּץ**, **וַאֲנִי נִתְקַשַּׁרְתִּי** אליו **בְּקֶשֶׁר חָזָק**, **לִהְיוֹת מְנֻדֶּה בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת** - העולם הזה והעולם הבא, אם לא אביאהו לאבי (תנחומא ישן ד).

ביאור המקרא **נביאים** (יחזקאל לז כה - לח א) **רש"י**

ה' ממשיך ואומר ליחזקאל, שבאותה העת ימלוך משיח בן דוד ויבנה את בית המקדש, ולעולם לא תיפסק מלכותו, השכינה תשרה בישראל, וישבו בארץ ישראל בשלוה ובמנוחה, ויכרות עמם ה' ברית עולם שלא תינתק עוד, ובית המקדש לא יחרב לעולם יותר, ובכך ידעו הגוים כי ה' מקדש את עמו ישראל לעולם.

(כה) **וְיָשְׁבוּ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב** בהבטחתי לו נחלה בלי מצרים שתפרוץ ותרבה לכל עבר, **אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בָהּ אֲבוֹתֵיכֶם** בארץ זו בעבר קודם הגלות, **וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ** מעתה **הֵמָּה** [ישראל השבים מגלויותיהם] **וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם** הנולדים להם בארצם, **עַד עוֹלָם** לא יכרתו מארץ אבותיהם וְ[בן] **דָוִד עַבְדִּי נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם** ולא תפסק ממנו המלוכה:

(כו) **וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שָׁלוֹם**, שיהיו יושבים בארץ בשלום ובמנוחה תמיד, בלא פחד מאויב ומדבר ורעב או ממגיפה, והברית הזו **בְּרִית עוֹלָם** המתקיימת לעד **יִהְיֶה אוֹתָם** - [עמם]. **וּנְתַתִּים** [את ישראל] בארצם, **וְהִרְבֵּיתִי אוֹתָם וְנָתַתִּי אֶת מִקְדָּשִׁי** שישכון שוב **בְּתוֹכָם** ולא כמו שארע בבית ראשון ושני, אלא **לְעוֹלָם**, שלא יחרב עוד:

כה **וְיָשְׁבוּ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ־בָהּ אֲבוֹתֵיכֶם וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד־עוֹלָם וְדָוִד עַבְדִּי נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם: וִיתִיבוּן עַל אַרְעָא דִיהָבִית לְעַבְדִי לְיַעֲקֹב דִיתִיבוּ בָהּ אֲבָהַתְכוֹן וְיַתְבוּן עֲלָהּ אִינוּן וּבְנֵיהוֹן וּבְנֵי בְנֵיהוֹן עַד עַלְמָא וְדָוִד עַבְדִי מַלְכָּא לְהוֹן לַעֲלָם:** כו **וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שָׁלוֹם בְּרִית עוֹלָם יִהְיֶה אוֹתָם וּנְתַתִּים וְהִרְבֵּיתִי אוֹתָם וְנָתַתִּי אֶת־מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם: וְאֶגְזַר לְהוֹן קְיַם שְׁלָם קְיַם**

(כה) **לעבדי ליעקב.** כעין שנתתיה **ליעקב** בלא מצרים:

ביאור רש"י

(כה) **לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב.** הזכיר את יעקב ביחוד אף שהבטחת הארץ היתה גם לאברהם ויצחק, לומר שתנתן להם **כְּעֵין שֶׁנְּתַתִּיהָ 'לְיַעֲקֹב' בְּלֹא מְצָרִים** [-גבול], שגבולות ארץ ישראל לעתיד ימשכו יותר מהגבול שהיה להם בתחילה:

כל הזכויות שמורות
לעוז והדר - ולמפעל חק לישראל העולמי

ביאור המקרא

(כז) **וְהָיָה מִשְׁכָּנִי** - השראת שכינתי בגלוי בבית מקדשי, למורא **עֲלֵיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים** לעוזרם ולהושיעם בעת שועתם אלי, **וְהֵמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם** להאמין בי ולשמור מצוותי:

(כח) **וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי**

נביאים

עֲלַם יְהֵי עִמְהוֹן וֶאֱבָרְכִינוּן וְאַסְגֵי יַתְהוֹן וְאֶתֵּן יַת מַקְדְּשִׁי בֵּינֵיהוֹן לַעֲלָם: כז **וְהָיָה מִשְׁכָּנִי עֲלֵיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים וְהֵמָּה יִהְיוּ־לִי לְעָם: וְאַשְׁרֵי שְׁכִינְתִּי בֵּינֵיהוֹן וְאֶהֱוֵי לְהוֹן לֵאלָהָא וְאִינוּן יְהוֹן קֳדָמַי לְעָם:** כח **וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם**

ביאור המקרא

ה׳ **מְקַדֵּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל**, וידיעה זו תהיה **בִּהְיוֹת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם**, שכשיתמיד מקדשי להיות בתוכם לעולם אז ידעו הגוים שאני ה׳ הקדשתי את ישראל להיות עמי לעולם:

לח (א) **וַיְהִי דְבַר ה׳ אֵלַי לֵאמֹר:**

כִּי אֲנִי יְהֹוָה מְקַדֵּשׁ אֶת־יִשְׂרָאֵל בִּהְיוֹת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם: וְיֵדְעוּן עַמְמַיָּא אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדֵּשׁ יַת יִשְׂרָאֵל בְּמֶהֱוֵי מַקְדְּשִׁי בֵּינֵיהוֹן לְעַלָם: לח א **וַיְהִי דְבַר־יְהֹוָה אֵלַי לֵאמֹר: וַהֲוָה פִּתְגַם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימַר:**

רש״י **כתובים** (משלי י טו-יט) **ביאור המקרא**

(טו) **הון עשיר.** בתורה: **קרית עוזו.** היא לו: **מחיתת דלים רישם.** עניותם שלא עסקו בתורה, היא מחיתתם: (טז) **פעולת צדיק לחיים.** כמשמעו. ומדרש אגדה (דב״ר ב כ) שלמה עשה פעולת המקדש, לחייהם של ישראל לכפרתן: **ותבואת רשע.** תבואתו של מנשה שהכניס בו הסמל (דה״י ב׳ לג ז), היא היתה לְחַטָּאת: (יז) **אורח לחיים.** השומר מוסר, היא הדרך לחיים:

טו הוֹן עָשִׁיר קִרְיַת עֻזּוֹ מְחִתַּת דַּלִּים רֵישָׁם: קִנְיָנָא דְעַתִּירָא כְּרַכָּא דְעוּשְׁנֵיהּ וְשֵׁצְיָא דְמִסְכְּנָא צְרִיכוּתְהוֹן: טז **פְּעֻלַּת־צַדִּיק לְחַיִּים תְּבוּאַת רָשָׁע לְחַטָּאת: עוֹבָדֵי דְצַדִּיקָא לְחַיֵּי עֲלַלְתֵּיהּ דְרַשִׁיעָא לַחֲטוּתָא:** יז **אֹרַח לְחַיִּים שׁוֹמֵר מוּסָר**

שלמה משבח את האדם הצדיק, אשר הוא שומע תוכחה, אינו מרבה בדברים, ועשירותו בתורה היא לו למחסה וחוזק, וכל מעשיו גורמים חיים. ואילו הרשעים הדלים בתורה, ומחניפים וחוטאים בדיבורם, ימיהם נחסרים.

(טו) **הון העָשִׁיר** בתורה הוא **קִרְיַת** - מבצר **עֻזּוֹ** - חוזקו לשומרו מכל רע **וּמְחִתַּת** - ושברונם של **הַדַּלִּים** בתורה **רֵישָׁם** - שלא עסקו בה:

(טז) **פְּעֻלַּת** ומעשה **הַצַּדִּיק** היא סיבה הגורמת **לְחַיִּים**, **וּתְבוּאַת** הונו ומחשבתו של **הָרָשָׁע** אך **לְחַטָּאת** - יתמעט ויחסיר הונו וימי חייו:

(יז) **אֹרַח** - דרך המביאה **לְחַיִּים** הוא מי **שׁוֹמֵר מוּסָר**,

ביאור רש״י

(טו) **הון עָשִׁיר.** אדם שהוא עשיר **בַּתּוֹרָה:**

קִרְיַת עֻזּוֹ. חוזקו ומבצרו **הִיא לוֹ** התורה שלמד, שמגינה עליו מכל רעה:

מְחִתַּת דַּלִּים רֵישָׁם. **עֲנִיּוּתָם** בתורה בא להם על **שֶׁלֹּא עָסְקוּ בַּתּוֹרָה**, **וְהִיא** העניות בתורה גורם **מְחִתָּתָם** - שבירתם שאין מה שיגן עליהם בעת צרה:

(טז) **פְּעֻלַּת צַדִּיק לְחַיִּים.** **כְּמַשְׁמָעוֹ** פירושו, כל פעולתם ומעשיהם של צדיקים הם דברים המביאים חיים ואילו מעשיהם של הרשעים היא סיבה להחסיר ימיהם

וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה (דב״ר ב כ) ׳פעולת צדיק לחיים׳, על **שְׁלֹמֹה שעָשָׂה פְּעֻלַּת הַמִּקְדָּשׁ** לבנותו, שגרם **לְחַיֵּיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל** שנעשה **לְכַפָּרָתָן** על ידי הקרבנות שמקריבים שם: **וּתְבוּאַת רָשָׁע.** **תְּבוּאָתוֹ שֶׁל מְנַשֶּׁה** בן חזקיהו שהרשיע הרבה **שֶׁהִכְנִים בּוֹ** בבית המקדש **הַסֵּמֶל** (דה״י ב׳ לג ז), שעשה צלם של ארבע פנים, **הִיא הָיְתָה לְחַטָּאת** לישראל:

(יז) **אֹרַח לְחַיִּים** שומר מוסר. היינו אדם **הַשּׁוֹמֵר** דרכו להתנהג בדרך **מוּסָר**, **הִיא הַדֶּרֶךְ** שיביא אותו **לְחַיִּים:**

כל הזכויות שמורות
לעוז והדר - ולמפעל חק לישראל העולמי

ביאור המקרא	כתובים	רש"י
וְעוֹזֵב שאינו מקבל תּוֹכַחַת מוסר מַתְעֶה את עצמו ואחרים מדרך החיים:	וְעוֹזֵב תּוֹכַחַת מַתְעֶה:	ועוזב תוכחת מתעה. את עצמו ואת אחרים:
(יח) החנף מְכַסֶּה את הַשִּׂנְאָה שבלבו בִּשְׂפָתֵי שֶׁקֶר, וּמוֹצֵא דִּבָּה ולעז על אחרים הוּא כְּסִיל:	מְכַסֶּה שִׂנְאָה בִּשְׂפָתֵי שָׁקֶר וּמוֹצֵא דִּבָּה הוּא כְסִיל:	(יח) מכסה שנאה שפתי שקר. המונף, שפמיו שקר, ומכסה שנאה בלבו: ומוציא דבה הוא כסיל. לעז שיהו מנשים לונצין בו על מבירו:
(יט) בְּרֹב דְּבָרִים - המרבה בדיבורים לֹא יֶחְדַּל מלעשות ולגרום פָּשַׁע, וְחוֹשֵׂךְ - והמונע שְׂפָתָיו מדיבורים מיותרים הוא מַשְׂכִּיל:	דַּחֲיֵי נָטְרֵי מַרְדּוּתָא וּדְשָׁבֵק מַכְסְנוּתָא תָּעֵי: יח מְכַסֶּה שִׂנְאָה שִׂפְתֵי־שֶׁקֶר וּמוֹצֵא דִּבָּה הוּא כְסִיל: מַכְמִין בְּעֵל דְּבָבָא סְפָוָתָא דְשִׁקְרָא וּמַפִּיק טָבָא הוּא סַכְלָא: יט בְּרֹב דְּבָרִים לָא יֶחְדַּל־פָּשַׁע וְחוֹשֵׂךְ שְׂפָתָיו מַשְׂכִּיל: בְּסוּגְאָה דְמִלֵּי לָא פָסֵק חוֹבָא וּדְחָשֵׂךְ שְׂפָוָתֵיהּ שׁוּכְלְתָנָא:	יחיד פשע. ממרה דבריס, מביא מטח: וחושך שפתיו. הוא המשכיל:

ביאור רש"י

וְעוֹזֵב תּוֹכַחַת מַתְעֶה. אֶת עַצְמוֹ וְאֶת הָאֲחֵרִים הנמשכים אחריו, מדרך החיים:

(יח) מְכַסֶּה שִׂנְאָה שִׂפְתֵי שָׁקֶר. האדם החוֹנֵף שכוונותיו רעות ומראה פנים כאוהב, שְׂפָתָיו מדבר שֶׁקֶר, וּמְכַסֶּה בדיבוריו את הַשִּׂנְאָה אשר בְּלִבּוֹ:

וּמוֹצֵא דִּבָּה הוּא כְסִיל. ׳מוציא דבה׳ הם דברי לַעַז שקר וגנאי על אחרים. ולשון ׳דבה׳, שגורם שֶׁיְּהוּ אֲנָשִׁים דּוֹבְרִין [-מדברים] בּוֹ במילים אלו עַל חֲבֵרוֹ (תיבת ׳דבה׳ פירושו דיבור, ויש בהם לטובה ויש בהם לרעה, ׳ומוציא דבה׳ בכאן, הוא שקר וגנאי (עי׳ רש״י במדבר יד לו)):

(יט) בְּרֹב דְּבָרִים לֹא יֶחְדַּל פָּשַׁע. אדם הַמַּרְבֶּה דְּבָרִים [-דיבורים], מֵבִיא אותו לידי חֵטְא, שמתוך ריבוי הדיבור ידבר גם דיבורים שאינם ראויים:

וְחוֹשֵׂךְ שְׂפָתָיו. המונע שפתיו מדיבורים מיותרים, הוּא אדם הַמַּשְׂכִּיל:

רע"ב	משניות (יבמות פי"א)	רע"ב
(א) נושאין על האנוסה. לאחר שמנס או פתה אחר או אחר ליעץ כמה או אחר או אחרים, דכתיב (ויקרא כ יז) ואיש	א נוֹשְׂאִין עַל הָאֲנוּסָה וְעַל הַמְפֻתָּה. הָאוֹנֵס וְהַמְפַתֶּה עַל הַנְּשׂוּאָה, חַיָּב. נוֹשֵׂא אָדָם אֲנוּסַת אָבִיו וּמְפֻתַּת אָבִיו, אֲנוּסַת בְּנוֹ וּמְפֻתַּת בְּנוֹ.	אחר יקח את אחד ואת אחר, כגון שאחר שכיבה וכעין שאחר לקיחה לומר לך דרך לקיחה אחרת תורה:

ביאור המשנה

יבמות פרק יא

משנה א

המשנה מבארת דין קרובות האשה שנבעלה בזנות, האם נאסרים על הבועל:

נוֹשְׂאִין עַל הָאֲנוּסָה וְעַל הַמְפֻתָּה - אדם שאנס או פתה אשה מותר לו לישא אחר כך את קרובותיה כגון אמה או בתה, ואינן אסורות עליו כערויות, שנאמר (ויקרא כ יז) ׳וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֲחֹתוֹ וְאֶת אֵמּוֹ, וְזָמָה הִוא וגו׳, ודרשו בגמרא (נג:) ממה שנאמר לשון לקיחה, שדוקא כאשר לקח אשה בדרך ליקוחין על ידי קידושין כדין, הוא נאסר בקרובותיה, ולא נאסרו עליו כשבא על אשה ביאת זנות שלא על ידי קידושין [ומכל מקום חכמים אסרו זאת, מפני שאשה מצויה יחד עם קרובותיה, וכיון שכבר זנה עם אשה זו שמא כשתהיה מצויה בביתו יחד עם בתה או אמה יחזור ויזנה עמה, ואז היא אסורה עליו מן התורה, ומכל מקום אם עבר ונשאה אינו מצווה לגרשה (רע״ב)].

אבל הָאוֹנֵס וְהַמְפַתֶּה עַל הַנְּשׂוּאָה - אנס או פתה קרובת אשתו הנשואה לו כדין, כגון שאנס או פתה את בת אשתו, חַיָּב מיתה, כדין בא על בת אשתו, משום שאיסור בת אשתו נאמר על ביאה בלבד [שאין שייך לומר שחייב רק בלקיחה שהרי אין קידושין תופסים בה (רש״י ממשנה)].

נוֹשֵׂא אָדָם אֲנוּסַת אָבִיו וּמְפֻתַּת אָבִיו, ואינו אסור בה משום אשת אב, שאיסור אשת אב נאמר דוקא באשה שהיתה נשואה לאביו כדין, ולא בביאת זנות. וכן מותר אדם בַּאֲנוּסַת בְּנוֹ וּמְפֻתַּת בְּנוֹ - ואינו אסור בה משום

כל הזכויות שמורות
לעוז והדר - ולטיפעל חק לישראל העולמי

רע"ב משניות רע"ב

רבי יהודה אוסר. דכתיב (דבריס כג א) לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו, כנף שראה אביו לא יגלה. ואין הלכה כרבי יהודה. אבל חכמים אסרו לנטען מן האשה לישא בתה או אחותה או אמה או אחת מקרובותיה, מפני שהיא מצויה אצלם תמיד ואתו לידי הרגל עבירה. ואם עבר ונשא אחת מקרובות אנוסתו ומפותתו או מקרובות האשה שנחשד עליה אין מוציאין אותה מידו. ומתניתין דקתני נושאין על האנוסה דמשמע אפילו לכתחלה, מיירי לאחר מיתת האנוסה והמפותה, דהשתא ליכא למיחש שמא לאחר שישא בתה יזנה עם הראשונה: (ב) **לא חולצין.** דאחוה מן האב בעינן, וגריס אין להם שאר מן האב: (ג) **שנתערבו ולדותיהן.** ויש לכל אחת מהן בן ודאי, שלא נתערב: **ארבעה חולצין לאחת.** בן ודאי של כל אחת מן הארבע חולץ לאחת מהן, דכל אחת מספק לה לאשת את. ובן החמישית ישאנה ממה נפשך, אם אשת אחיו היא הרי מיבם לה, ואם לאו הרי חלץ לה יבמה: **הוא ושלשה.** זה שיבם חולץ לאחרת ושלשה עמו. והחמישי מיבם ממה נפשך. וחוזרין השנים הללו וחולצין לשלישית ושנים עמהם והחמישי

רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר בַּאֲנוּסַת אָבִיו וּמְפֻתַּת אָבִיו: ב הַגִּיּוֹרֶת שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ בָנֶיהָ עִמָּהּ, לֹא חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין, אֲפִלּוּ הוֹרָתוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא בִקְדֻשָּׁה וְלֵדָתוֹ בִקְדֻשָּׁה וְהַשֵּׁנִי הוֹרָתוֹ וְלֵדָתוֹ בִקְדֻשָּׁה. וְכֵן שִׁפְחָה שֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ בָנֶיהָ עִמָּהּ: ג חָמֵשׁ נָשִׁים שֶׁנִּתְעָרְבוּ וַלְדוֹתֵיהֶן, הִגְדִּילוּ הַתַּעֲרוֹבוֹת וְנָשְׂאוּ נָשִׁים וָמֵתוּ, אַרְבָּעָה חוֹלְצִין לְאַחַת, וְאֶחָד מְיַבֵּם אוֹתָהּ. הוּא וּשְׁלֹשָׁה חוֹלְצִין לַאַחֶרֶת, וְאֶחָד מְיַבֵּם.

ביאור המשנה

כלתו, שאיסור זה נאמר דוקא בנשואה לבנו על ידי קידושין כדין, ולא בביאת זנות. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר בַּאֲנוּסַת אָבִיו וּמְפֻתַּת אָבִיו,** שנאמר (דבריס כג א) 'לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת אֵשֶׁת אָבִיו, וְלֹא יְגַלֶּה כְּנַף אָבִיו', והמילים 'לא יגלה כנף אביו' בא לרבות שכל כנף שראה אביו לא יגלה, אף בביאת זנות בלא נישואין:

משנה ב

המשנה עוסקת בדיני יבום וחליצה באחים שנתגיירו:

הַגִּיּוֹרֶת שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ בָנֶיהָ עִמָּהּ, ואחר כך נישא אחד מהם, ומת בלא בנים, שאר האחים **לֹא חוֹלְצִין** מן היבמה **וְלֹא מְיַבְּמִין** את אשת המת. שכיון שנתגירו לאחר לידתן, הם כזרים זה לזה ואינם חשובים כאחים, משום ש'גר שנתגייר כקטן שנולד דמי', וכל קרבה שהיתה לו קודם הגירות מתבטלת על ידי הגירות.

אֲפִלּוּ היתה **הוֹרָתוֹ** עיבורו **שֶׁל רִאשׁוֹן** - אותו שמת בלא בנים **שֶׁלֹּא בִקְדֻשָּׁה** - קודם גירות האם, **וְלֵדָתוֹ בִקְדֻשָּׁה** - לאחר שנתגיירה, כגון שאמו נתגיירה בעודה מעוברת. **וְהַאח הַשֵּׁנִי** היתה **הוֹרָתוֹ וְלֵדָתוֹ בִקְדֻשָּׁה,** שהעיבור והלידה היו אחר שנתגיירה [וגם בעלה התגייר יחד עימה, ושני הבנים הם מאותו אב]. אין אשתו של הראשון נופלת לפני השני ליבום או חליצה, שכיון שהורתו של הראשון היתה שלא בקדושה אינו חשוב כבן של אביו, שבגוים אין הזרע מתייחס אחר האב, ונמצא שאינו חשוב כאח מן האב לנולד אחריו אף אם נולד לאותו אבא אחר שהתגייר, ובייבום רק אח מן האב מייבם [ואסור להם לייבם, כיון שאשת אחיו אסורה מדין אשת אחיו מאמו (רש"י צו: ד"ה דאע"ג)].

וְכֵן הדין גם **בשִׁפְחָה, שֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ בָנֶיהָ עִמָּהּ,** שמעשה השחרור של השפחה ובניה הוא כמעשה גירות, שבעודם עבדים אינם יהודים גמורים, וכשמשתחררים אין להם אחוה זה עם זה, ולכן אין אשתו של אחת מהם נופלת ליבום או חליצה לאחיו:

משנה ג

מכאן עד סוף הפרק יתבארו מקרים שונים שבהם יש ספק מי הם הורי הולד, ומשנתינו תבאר כיצד יש לנהוג באופן שיש ספק מי צריך לייבם את אשת המת:

חָמֵשׁ נָשִׁים שֶׁנִּתְעָרְבוּ וַלְדוֹתֵיהֶן אלו באלו, ואין ידוע מיהו בנה של איזה אם. ופרט לאלו שנתערבו, יש לכל אחת מהן בן נוסף, שידוע שהוא שלה. **הִגְדִּילוּ הַתַּעֲרוֹבוֹת** - אותן ולדות שנתערבו, **וְנָשְׂאוּ נָשִׁים, וָמֵתוּ** בלא בנים, ונמצא שעכשיו נפלו נשותיהן ליבום או חליצה, ואין ידוע מיהו אחי הבעל, ולפני מי נפלה כל אחת.

הדין הוא: **אַרְבָּעָה** הבנים הידועים, **חוֹלְצִין לְאַחַת** מהן, שכל אחד מהם שמא הוא אחי הבעל. וְאחר כך, **אֶחָד** הנשאר **מְיַבֵּם אוֹתָהּ** אם ירצה, שהרי ממה נפשך אם הוא אחי הבעל, הרי הוא מיבם כדין. ואם אחד מן הראשונים הוא אחי הבעל, וחמישי זה הוא זר אצלה, הרי כבר חלצו לה הראשונים, והיא מותרת לינשא לזר.

לאחר מכן, **הוא** אותו שנשא את הראשונה **וּשְׁלֹשָׁה** הבנים האחרים הידועים, **חוֹלְצִין לַאַחֶרֶת** שכל אחד מהם שמא הוא אחי הבעל, וְלאחר שחלצו **אֶחָד** הנשאר **מְיַבֵּם** אותה, שהרי ממה נפשך הוא מותר בה, שמא הוא אחי הבעל והיא זקוקה לו, ואם היא היתה זקוקה לאחד מארבעת האחרים הרי כבר חלצו לה, ושוב היא מותרת לכל העולם. וכך עושים גם לאשה השלישית, שהשנים שיבמו את הראשונות חוזרין וחולצין לשלישית, ושנים נוספים עמהם, והחמישי מיבמה, וכך עושים לרביעית והחמישית.

כל הזכויות שמורות
לעוז והדר - ולמפעל חק לישראל העולמי

מיבם, וכן כולם: ד' **חליצות.** תחלה, לפי שאין אחד מהם רשאי ליבם עד שיחלצו לה הארבעה, כי היכי דלא לפגע ביבמה לשוק. והוא הדין דמצו הארבעה למחלץ לכולהו והחמישי כונס את כולן, אלא דהכי שפיר טפי, דלמא לכל חד וחד מתרמי דיליה ומתקיימא מצות יבום: (ד) **מתו כשרים.** הודאין: **אחד חולץ.** תחלה, והדר מיבם אידך, ממה נפשך, אי האי דחלץ הוא בן הכלה וחלץ לאשת אחיו, הא אשתריא לה בהך חליצה ושפיר נסיב לה אידך שהוא בן הזקנה, דאשת בן אחיו מותרת לו. ואי האי דחלץ הוא בן הזקנה ואשת בן אחיו חלץ, הויא לה כחולצת מן הנכרי, ובן הכלה כי מיבם לה שפיר קמיבם: (ה) **אוכלים בתרומה.** דאחד כהן ואחד עבד כהן אוכלין בתרומה: **וחולקים חלק אחד.** מפרש בגמרא דהכי קאמר, וחולקים חלק כאחד, אם באו שניהם על הגורן כאחד נותנים להם, אבל זה בלא זה אין חולקין להם, דקסבר האי תנא אין חולקים תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו:

נִמְצְאוּ אַרְבַּע חֲלִיצוֹת וְיִבּוּם לְכָל אַחַת וְאֶחָת: ד הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְעָרַב וַלְדָהּ בִּוְלַד כַּלָּתָהּ, הִגְדִּילוּ הַתַּעֲרוֹבוֹת, וְנָשְׂאוּ נָשִׁים, וָמֵתוּ, בְּנֵי הַכַּלָּה חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין, שֶׁהוּא סְפֵק אֵשֶׁת אָחִיו סְפֵק אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו. וּבְנֵי הַזְּקֵנָה, אוֹ חוֹלְצִין אוֹ מְיַבְּמִין, שֶׁהוּא סְפֵק אֵשֶׁת אָחִיו וְאֵשֶׁת בֶּן אָחִיו. מֵתוּ הַכְּשֵׁרִים, בְּנֵי הַתַּעֲרוֹבוֹת לִבְנֵי הַזְּקֵנָה חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין, שֶׁהוּא סְפֵק אֵשֶׁת אָחִיו וְאֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו, וּבְנֵי הַכַּלָּה, אֶחָד חוֹלֵץ וְאֶחָד מְיַבֵּם: ה כֹּהֶנֶת שֶׁנִּתְעָרַב וַלְדָהּ בִּוְלַד שִׁפְחָתָהּ, הֲרֵי אֵלּוּ אוֹכְלִים בַּתְּרוּמָה, וְחוֹלְקִים חֵלֶק אֶחָד בַּגֹּרֶן,

ביאור המשנה

נִמְצְאוּ דינם של נשים אלו, שקודם שהיא מותרת להתייבם היא צריכה תחילה **אַרְבַּע חֲלִיצוֹת**, מכל אחד מן הבנים הידועים, וְאחר כך מותרת **בִּיבּוּם** לאח החמישי, וכן הדין **לְכָל אַחַת וְאֶחָת** מן הנשים:

משנה ד

המשנה מבארת אופנים שמחמת הספק צריכה להתייבם מכמה אנשים ויש מהם שאסורה להתייבם להם ומותרת רק לחלוץ.

הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְעָרַב וַלְדָהּ בִּוְלַד כַּלָּתָהּ, ואין ידוע איזה ולד שייך לכל אחד. ומלבד אלו יש לה ולכלתה בנים נוספים ידועים. **הִגְדִּילוּ הַתַּעֲרוֹבוֹת** - הולדות שנתערבו הגדילו, **וְנָשְׂאוּ נָשִׁים, וָמֵתוּ** שניהם בלא בנים. ונמצא שנשותיהן נפלו ליבום, אחת מבן הכלה ואחת מבן הזקינה, וכיון שכל אחת מהן אינה יודעת מיהו אחי בעלה, שתיהן צריכות חליצה מספק משניהם, ולכן **בְּנֵי הַכַּלָּה חוֹלְצִין** לשתי הנשים להתירם לעולם, **וְלֹא מְיַבְּמִין**, ואסור להם לייבם אותן, והמשנה מבארת שהטעם שצריכים מהם חליצה משום **שֶׁהוּא סְפֵק אֵשֶׁת אָחִיו**, בכל אחת יש לחשוש שמא בעלה היה בן הכלה, ונמצא שהוא אחיו, ואשתו נפלה לפניו ליבום. ואסור להם לייבם משום **סְפֵק אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו**, בכל אחת יש לחשוש שמא בעלה שמת היה בן הזקנה, ונמצא שהיא אשת אחי אביו שאסורה עליו באיסור כרת.

וְאחרי שבני הכלה חלצו לשתי הנשים, **בְּנֵי הַזְּקֵנָה, אוֹ חוֹלְצִין** לשתיהן, **אוֹ מְיַבְּמִין** את שתיהן, ששתיהם צריכים חליצה משום **שֶׁהוּא סְפֵק אֵשֶׁת אָחִיו**, שעל כל אחת מהם יש ספק שמא בעלה היה בן הזקנה, והיא זקוקה לחליצה מהם. וְמותר להם גם לייבמם, שאף אם האשה היא אשה של בן הכלה, הרי היא להם **כאֵשֶׁת בֶּן אָחִיו** שאינה ערוה עליו, ומותר להם לנשאם.

מֵתוּ הַכְּשֵׁרִים - הבנים הידועים שהם של האשה והכלה נישאו, ומתו בלא בנים. ונפלו ליבום לפני הספקות, ואין ידוע מיהו היבם שצריך לייבם כל אחת מהן. **בְּנֵי הַתַּעֲרוֹבוֹת לִבְנֵי הַזְּקֵנָה** [-הנשים שהיו נשואות לבני האשה] שתיהם **חוֹלְצִין** להן **וְלֹא מְיַבְּמִין**, משום **שֶׁהוּא סְפֵק אֵשֶׁת אָחִיו**, שכל אחד מבנים אלו יש ספק שמא הוא בן הזקינה וצריך לחלוץ לאשת אחיו. וְליבם את אשת בן הזקנה אין התערובות יכולים, משום שכל אחד מהם הוא בספק שמא הוא בן הכלה, ונמצא שאשה זו אסורה עליו באיסור כרת של **אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו**.

וְדינה של האשה שהיתה נשואה **לִבְנֵי הַכַּלָּה, אֶחָד** מן הספקות **חוֹלֵץ** לה, שמא הוא בן הכלה, והיא אשת אחיו, וצריך להתירה בחליצה. **וְאֶחָד** - המסופק השני, **מְיַבֵּם** אותה. שהרי ממה נפשך, אם הוא בן הכלה, הרי היא יבמתו וזקוקה לו, ואם הוא בן הזקנה, הרי שנפלה ליבום אל המסופק השני, והוא כבר חלץ לה קודם לכן והתירה, ושוב יכול הוא לישא אותה שהרי היא אשת בן אחיו שמותרת לו:

משנה ה

המשנה ממשיכה לעסוק בספקות שנולדים מעירוב של ולדות, ותבאר דינים רבים שנוהגים בוולד כהן וולד עבד שהתערבו:

כֹּהֶנֶת אשת כהן, **שֶׁנִּתְעָרַב וַלְדָהּ בִּוְלַד שִׁפְחָתָהּ**, ולא ידוע מי מהולדות הוא כהן בנה של הכהנת, ומי מהולדות הוא עבד בן שפחה, וכל אחד מהספקות הוא ספק כהן ספק עבד. **הֲרֵי אֵלּוּ** שני הספקות **אוֹכְלִים בַּתְּרוּמָה**, שהרי גם כהן וגם עבדו מותרים באכילת תרומה. וְשניהם **חוֹלְקִים חֵלֶק כאֶחָד בַּגֹּרֶן** - אם באו שניהם ביחד לגורן, נותנים להם תרומה. אבל זה בלא זה אין חולקין להם, משום שאין חולקים תרומה לעבד בגורן

כל הזכויות שמורות
לעוז והדר - ולמפעל חק לישראל העולמי

בין כשרות בין פסולות. דכל חמד מהס קפק כהן קפק עבד, כשרות מסורות לעבד, ופסולות מסורות לכהן, וקפק מיסורת למומרת: **אין סופגין את הארבעים.** דכל חד חמר חנק לגו כהן חנק: **אין משלמין.** דכל חד חמר כהן חנק, ולא מפקינן ממונא מספיקא: **ומוכרין התרומה.** תרומת תבואתן אין נותנין מותה לכהן כשמפריסין מותה, דכל חד חמר מיימי לימיה דלגו כהן חנק, ומכל מקום מי מפשר להן לאכלה חלא מוכרין מותה לכהן והדמיס שלהן: **ואין חולקים בקדשי המקדש.** כגון עורות קדשים, דלכל חד מינייהו ממרינן מיימי לימיה דכהן חת ושקול: **ואין נותנין להם קדשים.** להקריב: **ואין מוציאין שלהם.** כגון חס נולד להס בכור אין מוליאין מותו מידן, וילעה עד שיסתאב:

וְאֵינָן מְטַמְּאִין לַמֵּתִים, וְאֵין נוֹשְׂאִין נָשִׁים בֵּין כְּשֵׁרוֹת בֵּין פְּסוּלוֹת. הִגְדִּילוּ הַתַּעֲרוֹבוֹת וְשִׁחְרְרוּ זֶה אֶת זֶה, נוֹשְׂאִין נָשִׁים רְאוּיוֹת לַכְּהֻנָּה, וְאֵינָן מְטַמְּאִין לַמֵּתִים, וְאִם נִטַּמְּאוּ, אֵינָן סוֹפְגִין אֶת הָאַרְבָּעִים. וְאֵינָן אוֹכְלִים בַּתְּרוּמָה, וְאִם אָכְלוּ, אֵינָן מְשַׁלְּמִין קֶרֶן וָחֹמֶשׁ. וְאֵינָן חוֹלְקִין עַל הַגֹּרֶן. וּמוֹכְרִין אֶת הַתְּרוּמָה וְהַדָּמִים שֶׁלָּהֶם. וְאֵינָן חוֹלְקִים בְּקָדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ, וְאֵין נוֹתְנִין לָהֶם קָדָשִׁים, וְאֵין מוֹצִיאִים שֶׁלָּהֶם מִיָּדָם. וּפְטוּרִין מִן הַזְּרֹעַ וּמִן הַלְּחָיַיִם וּמִן הַקֵּבָה, וּבְכוֹרוֹ יִהְיֶה רוֹעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב,

ביאור המשנה

אלא אם כן רבו עמו [לפי שאנשים שרואים שמביאים לו תרומה בגורן סבורים שהוא כהן גמור, ויבואו להתחתן עם בתו כדין כהן מיוחס שזרעו כשר לנישואי כהנים], והרי כל אחד מהם ספק שמא עבד הוא וחבירו הוא רבו.

וְשֶׁנֵּי הַוְלָדוֹת אֵינָן מְטַמְּאִין לַמֵּתִים, שכהן אסור ליטמא למת, וכל אחד מהם שמא כהן כשר הוא, וספק איסור לחומרא.

וְאֵין נוֹשְׂאִין נָשִׁים, בֵּין נשים כְּשֵׁרוֹת לכהונה, שמא עבד הוא ואסור לו להתחתן עם בת חורין, **בֵּין** נשים **פְּסוּלוֹת** כגון שפחה, שמא בן חורין הוא ואסור לו להתחתן עם שפחה.

אם **הִגְדִּילוּ הַתַּעֲרוֹבוֹת** - הולדות שנתערבו, **וְשִׁחְרְרוּ זֶה אֶת זֶה** - נתנו גט שחרור זה לזה [וכופים אותם לשחרר כדי שיוכלו להתחתן ולקיים מצוות פריה ורביה (ימות ק:)], נמצא שעכשיו שניהם ודאי בני חורין, אלא שהספק הוא שאחד מהם הוא כהן כשר, והשני הוא עבד משוחרר שדינו כגר שנתגייר, דינם הוא, **שנוֹשְׂאִין נָשִׁים שֶׁרְאוּיוֹת לַכְּהֻנָּה**, שהרי הן מותרות לשניהן, שעבד שהשתחרר הוא כיהודי גמור, ואינם נושאים נשים פסולות לכהונה, כגון גרושה, זונה או חללה, שכל אחד מהם הוא ספק כהן.

וְאֵינָן מְטַמְּאִין לַמֵּתִים שמא כהן הוא. **וְאִם** עברו **וְנִטַּמְּאוּ אֵינָן סוֹפְגִין אֶת הָאַרְבָּעִים**, שאין לוקין מספק, והרי כל אחד מהם יש להסתפק שמא ישראל הוא, ומותר ליטמא למת.

וְאֵינָן אוֹכְלִים בַּתְּרוּמָה, שכיון ששחררו זה את זה, נמצא שאותו שהיה עבד כהן כבר נשתחרר, והרי הוא זר שאסור בתרומה. **וְאִם אָכְלוּ** תרומה בשוגג, **אֵינָן מְשַׁלְּמִין** לכהנים **קֶרֶן וָחֹמֶשׁ** כדין זר האוכל בתרומה, שהרי כל אחד מהם אומר שמא אני כהן שמותר בתרומה, ואי אפשר להוציא ממון מספק.

וְאֵינָן חוֹלְקִין עַל הַגֹּרֶן - אין חולקים להם תרומה בגורן, שהרי אחד מהם הוא עבד משוחרר, שהוא ישראל גמור שאסור בתרומה.

וְכאשר מפרישים תרומה מפירות שלהם [שגם כהן מפריש תרומה מפירותיו, אלא שהתרומה שייכת לו], אינם חייבים לתת אותה לכהן, שהרי כל אחד מהם אומר שמא אני כהן והתרומה שייכת לי, ואין מוציאים ממון מספק. וכיון שאינם יכולים לאכול אותה הם **מוֹכְרִין אֶת הַתְּרוּמָה** לכהנים, **וְהַדָּמִים** שקיבלו תמורתה הם **שֶׁלָּהֶם**, שאי אפשר להוציא מהם מספק כדלעיל.

וְאֵינָן חוֹלְקִים בְּקָדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ, אין נותנים להם חלק בקדשים, כגון עורות הקרבנות שהם של כהנים, משום שאומרים לכל אחד מהם שמא זר אתה, ואין לה חלק בעורות. **וְאֵין נוֹתְנִין לָהֶם** להקריב **קָדָשִׁים** בבית המקדש, שמא אינו כהן.

וְאֵין מוֹצִיאִים שֶׁלָּהֶם מִיָּדָם - אם נולד בכור בהמה טהורה ברשותם [ובכור הוא אחד ממתנות כהונה], אי אפשר להוציאו מידם וליתנו לכהן, שהרי כל אחד מהם אומר שמא אני כהן, והבכור הוא שלי, ואי אפשר להוציא ממון מספק.

וְאם שחטו בהמה טהורה שלהם, **פְּטוּרִין מִן הַזְּרֹעַ וּמִן הַלְּחָיַיִם וּמִן הַקֵּבָה**, ואינם חייבים ליתנן לכהן, שמא כהן הוא, ואין מוציאין ממון מספק.

וּבְכוֹרוֹ בכור בהמה טהורה שנולד לכל אחד מהם, ששנינו לעיל שאין מוציאין אותו מידו, דינו הוא שאם הוא תם ואינו בעל מום, **יִהְיֶה רוֹעֶה** באפר **עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב** - עד שיפול בו מום, ואז הוא כחולין, ואי אפשר להוציאו מידם לכהן משום ספק, ויכולים הם בעצמם לאכול את בשרו [אבל כשהוא תם חייבים להקריבו בבית המקדש ובשרו אינו נאכל אלא לכהנים, וכל אחד מהם בספק שאינו כהן].

כל הזכויות שמורות
לעוז והדר - ולטיפעל חק לישראל העולמי

חומרי ישראל וחומרי כהנים. מפרש בגמרא, שמנחתן נקמצת כמנחת ישראל וקרב בפני עצמו, ואין שיריה נאכלין כמנחת ישראל אלא נשרפת כמנחת כהנים שהיא כליל: (ו) הן חולצין ולא מיבמין. לאשתו של ספק. ואחד מבני הראשון חולץ שמא בן אביהם היה. ולא מיבמין, שמא בן האחרון הוא והרי הוא אחיהן מן האם ולא מן האב ואשתו עליהן בכרת. וכן בני האחרון. וכן הוא חולץ לנשותיהן ולא מיבם: היו לו אחים מן הראשון ומן האחרון. שלא מאותה האם: הוא או חולץ או מיבם. לאשת בן הראשון, אם אחיו הוא הרי טוב, ואם לאו, נכרית היא אצלו, וכגון שאין שם אח אלא הוא דליכא לספוקי ביבמה לשוק. וכן לאשת בן האחרון: והם אחד חולץ ואחד מיבם. או בן הראשון או בן האחרון חולץ לה וחבירו מיבם. אם יבמתו היא הרי טוב, ואם לאו נכרית היא. ומשום יבמה לשוק ליכא למיחש שהרי חלץ לה יבמה: (ז) היה אחד ישראל. אחד מן הבעלים ישראל ואחד כהן:

וְנוֹתְנִין עָלָיו חֻמְרֵי כֹהֲנִים וְחֻמְרֵי יִשְׂרְאֵלִים: ו מִי שֶׁלֹּא שָׁהֲתָה אַחַר בַּעֲלָה שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וְנִשֵּׂאת וְיָלְדָה, וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן אִם בֶּן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן, הָיוּ לָהּ בָּנִים מִן הָרִאשׁוֹן וּבָנִים מִן הַשֵּׁנִי, חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין. וְכֵן הוּא לָהֶם חוֹלֵץ וְלֹא מְיַבֵּם. הָיוּ לוֹ אַחִים מִן הָרִאשׁוֹן וְאַחִים מִן הַשֵּׁנִי שֶׁלֹּא מֵאוֹתָהּ הָאֵם, הוּא חוֹלֵץ וּמְיַבֵּם, וְהֵם, אֶחָד חוֹלֵץ וְאֶחָד מְיַבֵּם: ז הָיָה אֶחָד יִשְׂרָאֵל

ביאור המשנה

וְכן לענין שאר דברים, **נוֹתְנִין עָלָיו** על כל אחד מספקות אלו, **חֻמְרֵי כֹהֲנִים וְחֻמְרֵי יִשְׂרְאֵלִים** - שאם אחד מהם הביא קרבן מנחה, יש לנהוג בו דין מנחת ישראל שצריך לקמוץ ממנו ולהקריב על המזבח, ואין שייריה נאכלים לכהנים, אלא יש לנהוג בו כדין מנחת כהן שכולה נקטרת על המזבח ואין שיריה נאכלים:

משנה ו

מבואר במשנה לעיל (פ"ד מ"י) שכל אלמנה וגרושה חייבת להמתין שלשה חדשים קודם נישואיה לאחר, כדי שאם תתעבר תדע האם היא מעוברת מהבעל הראשון או מהבעל השני, שאם תנשא מיד לא נדע מיהו אביו של הוולד. המשנה שלנו דנה באשה שלא קיימה חיוב זה, ונולד לה ולד שאין ידוע מיהו אביו, ותבאר אופנים שיש להסתפק ממי אשתו זקוקה לייבום, וכן אם יכולה להתייבם או שמותרת רק בחליצה:

מִי שֶׁהיתה נשואה לאדם, ונתאלמנה או נתגרשה, **וְלֹא שָׁהֲתָה אַחַר בַּעֲלָה שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים** כמו שחייבו חכמים, **וְנִשֵּׂאת** בתוך שלשה חדשים לאחר, וְלאחר שבעה חדשים **יָלְדָה** בן, **וְאֵין יָדוּעַ** לנו **אִם** הולד הוא **בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן**, שהעיבור היה של תשעה חדשים, והתעברה מהבעל הראשון והוא אבי הוולד, או **אִם** הולד הוא **בֶּן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן**, שהעיבור היה רק שבעה חדשים, והתעברה מהבעל האחרון והוא אביו של הוולד. לאחר זמן נישא אותו ולד ומת בלא בנים, ולא ידוע אם אשתו נופלת ליבום לפני בני הראשון או לפני בני השני, אם **הָיוּ לָהּ** לאמו גם **בָּנִים** אחרים **מִן** הַבעל **רִאשׁוֹן**, וְגם **בָּנִים** אחרים **מִן** הַבעל **שֵׁנִי**, הרי אחד מבני הראשון ואחד מבני השני **חוֹלְצִין** ליבמה, שאינה יודעת מיהו אח בעלה שצריכה חליצה ממנו, וצריכה חליצה משניהם [שחליצה נעשית דווקא באח של הבעל מן האב ולא באח מן האם], **וְלֹא מְיַבְּמִין** אותה, שכל אחד מהם שמא אינו אחיו מן האב ואינו חייב בחליצה, וכיון שהוא אחיו מן האם אשתו אסורה עליו כדין אשת אח מן האם, ולכן שניהם חולצים, שמא נפלה לפניהם, ולא מיבמים שמא היא אסורה עליו באיסור כרת.

וְכֵן הוּא לָהֶם, כאשר בן מהבעל הראשון או בן מהבעל השני מת בלא בנים, המסופק **חוֹלֵץ** לאשה, שמא הוא אחי בעלה ונפלה לפניו ליבום, **וְלֹא מְיַבֵּם** שמא אינו אחי בעלה מן האב, אלא מן האם, ואסור בה משום אשת אחיו מאמו.

הָיוּ לוֹ לספק זה **אַחִים מִן** הבעל **הָרִאשׁוֹן וְאַחִים מִן** הבעל **הַשֵּׁנִי שֶׁלֹּא מֵאוֹתָהּ הָאֵם**, שהבעל הראשון והשני ילדו אותם מאשה אחרת ולא מאימו של ספק זה, ונמצא שאם הוא בן הראשון הרי בני הראשון הם אחיו מן האב, ובני השני זרים אצלו לגמרי. וכן להיפך, אם הוא בנו של שני, הרי הוא זר לבני הראשון. ולכן אם מת בנו של הראשון או בנו של השני בלא בנים, **הוּא** - הספק **חוֹלֵץ וּמְיַבֵּם** [-או מיבם] את אשתו של המת, שאם הוא אחיו, הרי היא נפלה לפניו ליבום. ואם המת אינו אחיו, הרי היא מותרת לשוק [ומדובר שאין לו אחים נוספים מאביו], והוא אינו אסור בה, שהרי המת הוא זר אצלו ואשתו אינה אסורה עליו.

וְהֵם - במקרה שהספק נישא ומת בלא בנים, ואין ידוע למי נפלה אשתו ליבום אם לבנו של ראשון או של שני, הדין הוא ש**אֶחָד** מהם **חוֹלֵץ** וְאחר כך **אֶחָד** מהם **מְיַבֵּם**, שאם המסופק הוא אחיו, הרי אשתו נפלה לפניו ליבום, ואם המסופק אינו אחיו אלא אחיו של שני, הרי כבר חלץ לה, והותרה לשוק, והוא זר אצלה ומותרת לו:

משנה ז

המשנה ממשיכה לעסוק באשה שהתחתנה בתוך שלושה חדשים ממותו של בעלה הראשון ונולד ולד שאינו ידוע מיהו אביו, ותבאר מה דין הוולד כשאחד מהבעלים היה כהן והשני ישראל:

הָיָה אֶחָד מן הבעלים של האשה **יִשְׂרָאֵל**, וְבעל

כל הזכויות שמורות
לעוז והדר - ולמפעל חק לישראל העולמי

רע"ב משניות רע"ב

הוא אונן עליהם. שמא זה אביו וביוס מיתתו אסור לאכול בקדשים: והם אוננים עליו. וביוס מותו אסורים שניהם בקדשים. ומשכחת לה דרואה במיתת שניהן וכהן כשר הוא דהא אינו מיטמא להן, כגון שנתקדשה קדושי טעות על תנאי ולא נתקיים, דנפקא מיניה בלא גיטא ונשאת תוך שלשה, ובכהאי גוונא משכחת לה דרואה במיתת שניהם וכהן כשר הוא, לפיכך אינו מיטמא להן: הוא לא יורש אותן. דיורשין מדחין אותו אלו אצל אלו: והן יורשין אותו. דמי מעכב על ידן, וחולקים הממון בין שניהן: ועולה במשמרו. לעבוד, ואין בני משמר מעכבין עליו. אבל אינו חולק, דכל בני משמר דחו ליה גבי חבריה:

וְאֶחָד כֹּהֵן, נוֹשֵׂא אִשָּׁה רְאוּיָה לַכֹּהֵן, וְאֵינוֹ מִטַּמֵּא לַמֵּתִים, וְאִם נִטַּמָּא, אֵינוֹ סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. וְאֵינוֹ אוֹכֵל בַּתְּרוּמָה. וְאִם אָכַל, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם קֶרֶן וָחֹמֶשׁ. וְאֵינוֹ חוֹלֵק עַל הַגֹּרֶן, וּמוֹכֵר הַתְּרוּמָה וְהַדָּמִים שֶׁלּוֹ. וְאֵינוֹ חוֹלֵק בְּקָדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ, וְאֵין נוֹתְנִים לוֹ אֶת הַקֳּדָשִׁים, וְאֵין מוֹצִיאִין אֶת שֶׁלּוֹ מִיָּדוֹ. וּפָטוּר מִן הַזְּרֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה. וּבְכוֹרוֹ יְהֵא רוֹעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב. וְנוֹתְנִין עָלָיו חֻמְרֵי כֹהֲנִים וְחֻמְרֵי יִשְׂרְאֵלִים. הָיוּ שְׁנֵיהֶם כֹּהֲנִים, הוּא אוֹנֵן עֲלֵיהֶם, וְהֵם אוֹנְנִים עָלָיו. הוּא אֵינוֹ מִטַּמֵּא לָהֶם, וְהֵם אֵינָן מִטַּמְּאִין לוֹ. הוּא אֵינוֹ יוֹרֵשׁ אוֹתָן, אֲבָל הֵם יוֹרְשִׁין אוֹתוֹ. וּפָטוּר עַל מַכָּתוֹ וְעַל קִלְלָתוֹ שֶׁל זֶה וְשֶׁל זֶה, וְעוֹלֶה בְמִשְׁמָרוֹ שֶׁל זֶה וְשֶׁל זֶה, וְאֵינוֹ חוֹלֵק. אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם בְּמִשְׁמָר אֶחָד נוֹטֵל חֵלֶק אֶחָד:

ביאור המשנה

אֶחָד היה **כֹּהֵן**, ונמצא שולד זה הוא ספק ישראל ספק כהן. הרי הוולד הזה **נוֹשֵׂא** רק **אִשָּׁה הרְאוּיָה לַכֹּהֵן**, ולא גרושה או זונה וחללה שפסולה לכהן, שמא כהן הוא. **וְאֵינוֹ מִטַּמֵּא לַמֵּתִים** שמא כהן הוא ואסור ליטמא למת. **וְאִם נִטַּמָּא, אֵינוֹ סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים**, שמא ישראל הוא, ואי אפשר להענישו מספק. **וְאֵינוֹ אוֹכֵל בַּתְּרוּמָה** שמא ישראל הוא. **וְאִם אָכַל** תרומה בשוגג, **אֵינוֹ מְשַׁלֵּם קֶרֶן וָחֹמֶשׁ** לכהנים, שמא כהן הוא, ואי אפשר להוציא ממון מידו בספק. **וְאֵינוֹ חוֹלֵק עַל הַגֹּרֶן** שמא ישראל הוא. **וּמוֹכֵר הַתְּרוּמָה** שלו לכהנים, **וְהַדָּמִים שֶׁלּוֹ** שמא כהן הוא, ואי אפשר להוציא את התרומה מידו. **וְאֵינוֹ חוֹלֵק** בְּעורות של **קָדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ**, שמא ישראל הוא. **וְאֵין נוֹתְנִים לוֹ** להקריב **אֶת הַקֳּדָשִׁים. וְאֵין מוֹצִיאִין אֶת** בכור בהמה טהורה **שֶׁלּוֹ מִיָּדוֹ**. וְכאשר שוחט בהמה טהורה הוא **פָטוּר מִן הַזְּרֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה**, שמא כהן הוא. **וּבְכוֹרוֹ** שנולד לו מבהמה טהורה, **יְהֵא רוֹעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב** ויפול בו מום, ואז הוא חולין שלו. **וְנוֹתְנִין עָלָיו** לענין קרבן מנחה **חֻמְרֵי** מנחת **כֹּהֲנִים וְחֻמְרֵי** מנחת **יִשְׂרְאֵלִים**, וכפי שהתבאר לעיל במשנה ה.

הָיוּ שְׁנֵיהֶם שני הבעלים של האשה **כֹּהֲנִים**, ונמצא שולד זה הוא כהן ודאי, אבל אין ידוע מיהו אביו. ולכן **הוּא אוֹנֵן** [-אדם שנפטר לו אחד משבעה קרובים, נעשה אונן ביום הפטירה עד הלילה] **עֲלֵיהֶם**, כאשר כל אחד מהם מת נוהג בו אנינות ואסור לו לאכול קדשים, שמא הוא אביו והוא אונן עליו. וְכן **הֵם** [-שתי הבעלים] **אוֹנְנִים עָלָיו**, כאשר מת הספק, כל אחד מהבעלים אסור באכילת קדשים שמא הוא בנו, וחייב עליו באנינות.

אם מתו אחד מן הבעלים, **הוּא** הספק **אֵינוֹ מִטַּמֵּא לָהֶם**, שמא אינו אביו ואסור לו להיטמאות לו. וְכן אם מת הספק, **הֵם אֵינָן מִטַּמְּאִין לוֹ**, שמא אינו בנו.

אם מת אחד מהבעלים, **הוּא אֵינוֹ יוֹרֵשׁ אוֹתָן**, שאינו יכול להוציא את הממון מספק משאר יורשי הבעל, שהם דוחים אותו שמא אינו אחיהם. **אֲבָל** אם מת הוא ואין לו בנים או בנות, **הֵם יוֹרְשִׁין אוֹתוֹ**, שהרי אחד מהם הוא ודאי אביו, ונמצא שהספק אינו אלא בין שניהם, וחולקים את הממון ביניהם מספק.

וּפָטוּר עַל מַכָּתוֹ וְעַל קִלְלָתוֹ שֶׁל זֶה וְשֶׁל זֶה, שהמכה או מקלל את אביו חייב מיתה, אבל הוא פטור, לפי שכל אחד מהם יש להסתפק שמא אינו אביו.

וְאם שני הבעלים לא היו בני משמר אחד [שהכהנים מחולקים לכ"ד משמרות כהונה וכל משמר עובד בבית המקדש שבוע אחד], הבן המסופק **עוֹלֶה** לעבוד בבית המקדש **בְּמִשְׁמָרוֹ שֶׁל זֶה וְשֶׁל זֶה**, ואין שאר בני המשמר מעכבין עליו. **וְאֵינוֹ חוֹלֵק** - אינו מקבל חלק בבשר ועור שמחלקים ביניהם כהנים [כגון בשר קדשי הקדשים], משום שבני כל משמר מעכבין עליו שמא הוא בנו של שני, ואינו מבני המשמר שלהם.

וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם שני הבעלים **בְּמִשְׁמָר אֶחָד**, הרי הספק **נוֹטֵל חֵלֶק אֶחָד** בעורות ובבשר, שממה נפשך הוא שייך לאותו משמר, בין אם הוא בן הראשון או השני.

כל הזכויות שמורות
לעוז והדר - ולמפעל חק לישראל העולמי

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר עֲתִידִים כָּל בַּעֲלֵי אוּמָנִיּוֹת שֶׁיִּחְדְּלוּ לְעָסְקוּ רק בחריש וקציר בקרקע שהיא האומנות הפחותה מכולן, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל כז כט) וְיָרְדוּ מֵאֳנִיּוֹתֵיהֶם כָּל תּוֹפְשֵׁי מָשׁוֹט מַלָּחִים כָּל חוֹבְלֵי הַיָּם (עַל) [אֶל] הָאָרֶץ יַעֲמֹדוּ, כלומר שהמלחים אוחזי המשוטים, והחובלים המשייטים בים, ירדו מאומנותם זו ויעמדו על הארץ ויעסקו בעבודת האדמה.

מאמר נוסף על פסוק זה: וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵין לְךָ אוּמָּנוּת שהיא פְּחוּתָה מִן עבודת הַקַּרְקַע שמשתכרים ממנה מעט, שֶׁנֶּאֱמַר בפסוק שהובא לעיל וְיָרְדוּ וגו' אֶל הָאָרֶץ יַעֲמֹדוּ, ומשמע שלעסוק בקרקע זו ירידה ועניות.

מעשה ברבי אלעזר המוכיח כמאמר זה: רַבִּי אֶלְעָזָר חֲזָיֵא לְהַהִיא אַרְעָא - ראה חלקת אדמה דְּשַׁדֵּי בֵּיהּ כָּרְבָּא לְפוּתְיָא - שהיתה חרושה לרוחב הערוגה. אֲמַר לֵיהּ רבי אלעזר לבעל הקרקע, אִי תַּשְׁדֵּיהּ לְאוּרְכֵיךְ - אם תחזור ותחרשנה לאורכה, כלומר פעם נוספת, שאז תצמיח לך הרבה יותר, אַף עַל פִּי כֵן הַפּוֹבֵי בְּעִיסְקָא טָב מִינָּךְ - לעסוק בסחורה מביא רווח טוב יותר מרווחיך מעבודת הקרקע.

מעשה דומה ברב: רַב עָל לְבֵינֵי שִׁבְּלֵי - נכנס לבין השבלים, וְחָזְנֵהוּ דְּקָא נָיְיפָן - ראה שהן מתנופפות ברוח. אֲמַר לְהוּ, אִי נָיְיפַת אִיתְּנוּפֵי הַפּוֹבֵי בְּעִיסְקָא טָב מִינָּךְ. מאמר נוסף בענין עבודת הקרקע: אָמַר רַב פָּפָּא, זְרַע תבואה לצורך אכילתך ואכילת בני ביתך, וְלָא תְּזַבֵּין - אל תקנה תבואה לאכילה מן השוק, אַף עַל גַּב דְּכִי הֲדָדֵי נָיְיחוּ - שערכם שוה עבורך, כלומר שהחיטים נמכרות בזול, וקרקעך אינה חשובה וממילא אינך משתכר מכך שתאכל חיטים דווקא ממנה, מכל מקום הָנֵי מִבָּרְכָן - חיטים הגדלות בקרקעך מתברכות, שהברכה מצויה בדבר שאינו נלקח בכסף, ואינו כלה מהר, ולכן טוב שתזרע חיטים לאכילה משתקנה אותן.

עצות נוספות אמר רב פפא: א. זַבֵּין וְלָא תְּזוֹל - מכור כלי ביתך וכלי תשמישך כדי לסחור בממון שתקבל תמורתם, קודם שתבא לידי עניות. וְהָנֵי מִילֵּי - דברים אלו אמורים דווקא בְּבֵיסְתַּרְקֵי - כלים שבבית, מאד, לא יועיל לכם, שכן הַפּוֹבֵי בְּעִיסְקָא טָב מִינָּךְ - לעסוק בסחורה טוב מלעסוק בכם.

מאמר נוסף בענין זה: אָמַר רָבָא, המשקיע מֵאָה זוּזֵי בְּעִיסְקָא, מרויח ממון רב ויכול לקנות כָּל יוֹמָא בִּשְׂרָא [-בשר] וְחַמְרָא [-יין] לסעודתו, אולם המשקיע מֵאָה זוּזֵי בְּאַרְעָא - בעבודת האדמה, מרוויח רק מעט ממון ויכול לקנות לסעודתו רק מִילְּחָא [-מלח] וַחֲפוּרָה - שחת, שהיא תבואה ירוקה שעדיין לא הגיעה לשליש גידולה ועלותה מועטת, ואוכל רק שחת ועשבים במלח. וְלָא עוֹד - ולא רק זאת, אֶלָּא בנוסף גם מַגְנֵיָא לֵיהּ אַאַרְעָא - עבודה זו משכיבה אותו לישון על הקרקע כל הלילה כדי לשומרה, וּמַרְמְיָא לֵיהּ תִּיגְרֵי - מזמינה לו מריבות, שבעבורה מתקוטט עם בני אדם.

מאמר אחר בענין עבודת הקרקע: אָמַר רַב פָּפָּא, זְרַע תבואה לצורך אכילתך ואכילת בני ביתך, וְלָא תְּזַבֵּין - אל תקנה תבואה לאכילה מן השוק, אַף עַל גַּב דְּכִי הֲדָדֵי נָיְיחוּ - שערכם שוה עבורך, כלומר שהחיטים נמכרות בזול, וקרקעך אינה חשובה וממילא אינך משתכר מכך שתאכל חיטים דווקא ממנה, מכל מקום הָנֵי מְבָרְכָן - חיטים הגדלות בקרקעך מתברכות, שהברכה מצויה בדבר שאינו נלקח בכסף, ואינו כלה מהר, ולכן טוב שתזרע חיטים לאכילה משתקנה אותן.

עצות נוספות אמר רב פפא: א. זַבֵּין וְלָא תְּזוֹל - מכור כלי ביתך וכלי תשמישך כדי לסחור בממון שתקבל תמורתם, קודם שתבא לידי עניות. וְהָנֵי מִילֵּי - דברים אלו אמורים דווקא בְּבֵיסְתַּרְקֵי - כלים שבבית,

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר עֲתִידִים כָּל בַּעֲלֵי אוּמָּנִיּוֹת שֶׁיִּתְעַסְּקוּ עַל הַקַּרְקַע, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְיָרְדוּ מֵאֳנִיּוֹתֵיהֶם כָּל תּוֹפְשֵׁי מָשׁוֹט מַלָּחִים כָּל חוֹבְלֵי הַיָּם (על) [אֶל] הָאָרֶץ יַעֲמֹדוּ׳. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֵין לְךָ אוּמָּנוּת פְּחוּתָה מִן הַקַּרְקַע, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְיָרְדוּ׳. רַבִּי אֶלְעָזָר חֲזָיֵא לְהַהִיא אַרְעָא דְּשַׁדֵּי בֵּיהּ כָּרְבָּא לְפוּתְיָא, אָמַר לֵיהּ אִי תְּשַׁדֵּייהּ לְאוּרְכֵיךְ הַפּוֹבֵי בְּעִיסְקָא טָב מִינָּךְ. רַב עָל לְבֵינֵי שִׁבְּלֵי חָזְנֵהוּ דְּקָא נָיְיפָן, אָמַר לְהוּ, אִי נָיְיפַת אִיתְּנוּפֵי הַפּוֹבֵי בְּעִיסְקָא טָב מִינָּךְ. אָמַר רָבָא מְאָה זוּזֵי בְּעִיסְקָא, כָּל יוֹמָא בִּשְׂרָא וְחַמְרָא, מְאָה זוּזֵי בְּאַרְעָא מִילְּחָא וַחֲפוּרָה, וְלָא עוֹד אֶלָּא מַגְנֵיָא לֵיהּ אַאַרְעָא וּמַרְמְיָא לֵיהּ תִּיגְרֵי, אָמַר רַב פָּפָּא זְרַע וְלָא תְּזַבֵּין, אַף עַל גַּב דְּכִי הֲדָדֵי נִיחוּ הָנֵי מְבָרְכָן. זַבֵּין וְלָא תְּיוֹזֵל, הָנֵי מִילֵּי בְּיסְתַּרְקֵי,

רש"י: שיעמדו על הקרקע. ימימו מומומס לעסוק בחרים ובקליר: וילכו מלאוותיהם כל מופסי משוט של ספינה ויעמדו: **וירדו.** לשון ירידת עניות: **דשדי בה כרבא.** זרע כרוב: **לפותיא.** מחריש כרחב, כמו כרוב ומני (ב"ב יב.), כמה דמסיק מעלת מני כרחב (נדה סה:): **לפותיא.** לרוחב הערוגה: **אי תשדייה לאורכיך.** כלומר, אפילו מחזור ומחרשתה לא יועיל כלום לפי עסקך: **דהפובי בעסקא טוב.** להרויח יותר: **דקא נייפן.** הרוח מנשבת זו וזו: **אי תניפנו.** כמה שתלטו מנופפו אין מועלת בהן לפי פרקמטיא. ׳תניפנו׳ לשון הניפי לי בחניפה (ב"מ פו.): **חפורה.** שחת, שתכניה מועט ואוכל עשבים ומזיז במלח: **חפורה.** ירק מן התבואה עד שלא הגיעה שליש: **מגניא ליה אארעא.** [משכבת חומו על הארץ] לשמור כל הלילה: **[ומרמיא ליה תיגרי.** בשבילה מתקוטט עם בני אדם]: **זרע.** תבואה לאכילת ביתך: **ולא תזבין.** לא תקנה תבואה מן השוק: **ואף על גב דכי הדדי ניחו.** אפילו מיטין שוין וקרקעך חיטו משוב ואין לך שכר לפי הטעה, אפילו הכי הני מתברכין, ברכה מצויה בדבר שאין לוקח בדמים ואין כלה מהר: **ברכה.** פליטו"ן בלע"ז: **זבין ולא תיזול.** מכור כלי תשמישך והשמשך בדמים בפרקמטיא קודם שתצא לידי עניות: **ביסתרקי.** כלי הבית, טאפי"ט בלע"ז:

כל הזכויות שמורות
לעוז והדר - ולטיפעל חק לישראל העולמי

ביאור הגמרא

אֲבָל גְּלִימָא לא ימכור לצורך סחורה אף אם יבא לידי עניות, כיון שמתכבד בלבישתה, ושמא כשיחזור וירצה לקנותה **לֹא מִיתְרַמְיָא לֵיהּ [כִּדְבָעֵי]** - לא תהא מצויה לו גלימה מכובדת כמותה. ב. אם יש אצלך חור קטן בכותל רעוע, **טוֹם** - סתום את החור מיד, **וְלֹא תְשַׁפֵּיץ** - אל תרחיב את הנקב כדי לשפץ ולהכניס שם הרבה טיט ולבנים ליפותו, שיש להזהר שלא להוציא הוצאה שלא לצורך. ואם פזרן אתה לייפות בנייניך, **שַׁפּוּץ** - הרחב את הנקב ושפץ ומלאהו בלבנים וטיט שיהיה יפה, **וְלֹא תִיבְנֵי** - אך אל תסתור את כל הכותל לבנות במקומו כותל חדש, **שֶׁכָּל הָעוֹסֵק בְּבִנְיָן מִתְמַסְכֵּן** - נעשה עני ומסכן. ג. בקניית קרקע **קְפוֹץ** מיד **וְזְבֵין אַרְעָא** - קנה קרקע, ואל תמתין שמא יקדמך אחר. אך בנישואי אשה נהג להיפך, **מָתוּן נְסֵיב אִיתְּתָא** - תישא אשה במתינות, כלומר המתן מלישאנה עד שתבדוק את מעשיה, שלא תהא רעה וקנטרנית. ד. בנישואי אשה **נְחֵית דַּרְגָּא נְסֵיב אִיתְּתָא** - רד ממדרגתך ושא אשה, כלומר טוב שתהא פחותה ממך ולא חשובה ממך, שמא תשתרר עליך ולא תהיה מקובל עליה. אך בבחירת אוהב **סַק דַּרְגָּא בְּחַר שׁוֹשְׁבִינָא** - עלה דרגה ובחר אוהב חשוב ממך, שתדבק אחריו [ללמוד ממעשיו הטובים].

אֲבָל גְּלִימָא לֹא מִיתְרַמְיָא לֵיהּ [כִּדְבָעֵי]. טוֹם וְלֹא תְשַׁפֵּיץ, שַׁפּוּץ וְלֹא תִיבְנֵי, שֶׁכָּל הָעוֹסֵק בְּבִנְיָן מִתְמַסְכֵּן. קְפוֹץ זְבֵין אַרְעָא, מָתוּן נְסֵיב אִיתְּתָא. נְחֵית דַּרְגָּא נְסֵיב אִיתְּתָא, סַק דַּרְגָּא בְּחַר שׁוֹשְׁבִינָא:

רש"י: אבל גלימא. שהיא להתכבד בלבישתה לא ימכור, דלמא כי הדר בעי לה לא מתרמיא ליה הגונה כמותה: **טום.** תרגוס של סתוס, כמו סִתְּמוּס פְּלִשְׁתִּים (בראשית כו טו) טוֹמִינוּן פְּלִשְׁתָּאֵי. טוס ולא תשפיץ, אם יש לך חור קטן בכותל רעוע סתוס אותו מיד, ולא תרחיב בנקב לשפץ בו טיט ולבנים הרבה ליפותו: **שפוץ.** פלשטי"ר בלע"ז. ואם בעל נפש אתה להנאות בנייניך הרחב הנקב ושפציהו להיות יפה: **ולא תיבני.** לא תפיל את כל הכותל ותבנהו: **מתון נסיב איתתא.** המתן עד שתבדוק מעשיה שלא תהא רעה וקנטרנית: **נחית דרגא ונסיב איתתא.** לא תקח אשה חשובה ממך שמא לא תתקבל עליה: **שושבינא.** אוהב טוב, בחר לך אדם חשוב להדבק אחריו:

ביאור הזוהר

כדי לבאר ענין התגלות יוסף לאחיו, מקדים רבי חייא את הפסוק 'פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד', ומבאר שהאדם נברא שיצאו ממנו צדיקים ורשעים עשירים ועניים, כדי שיזכו הצדיקים להחזיר את הרשעים בתשובה, והעשירים לעשות צדקה עם העניים, ובזה זוכים הם לעולם הבא וצדקתם קיימת לעולמים. וממשיך רבי אלעזר לבאר שהעולם מתקיים על עמוד אחד וצדיק שמו, והוא במדתו משקה ומפרנס לכל התחתונים, ועליו נאמר 'פזר נתן לאביונים', שהוא עומד בשלימות עם מדת מלכות שמים להשפיע שפע לכל התאבים אליו, והוא בבחינת גבאי צדקה הגובה שפע מלמעלה ונותן לתחתונים.

'וְלֹא יָכוֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכֹל הַנִּצָּבִים עָלָיו' וְגוֹ' (בראשית מה א). **רַבִּי חִיָּיא פָּתַח** - בביאור ענין הפסוק, **וְאָמַר** לפרש תחילה הפסוק **'פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד קַרְנוֹ תָּרוּם בְּכָבוֹד'** (תהלים קיב ט), **תָּא חֲזִי** - בא וראה, **קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרָא עָלְמָא** - הקדוש ברוך הוא ברא את העולם, **וְאַשְׁלִיט עֲלֵיהּ לָאָדָם דִּיהֵא מַלְכָּא עַל כֹּלָּא** - והשליט עליו את האדם שיהיה מלך על הכל, **וְהַאי בַּר נָשׁ** - והאדם הזה **מִתְפָּרְשָׁן מִנֵּיהּ בְּעָלְמָא כַּמָּה זִינִין** - נפרדים ממנו בעולם כמה מינים, **מִנְּהוֹן צַדִּיקַיָּיא וּמִנְּהוֹן רַשִּׁיעַיָּיא** - מהם צדיקים ומהם רשעים, **מִנְּהוֹן טִפְּשִׁין וּמִנְּהוֹן חַכִּימִין** - מהם טפשים ומהם חכמים, **וְכֻלְּהוּ אִתְקָיְימוּ בְּעָלְמָא** - וכולם מתקיימים בעולם כפי זמנם, **עֲתִירִין וּמִסְכֵּנִין** - הן עשירים והן עניים, **וְכֻלְּהוּ** - וכולם נבראו כך **בְּגִין לְמִזְכֵּי אִלֵּין בְּאִלֵּין** - כדי שיזכו לקיים מצוות אלו עם אלו, ומפרש **לְמִזְכֵּי צַדִּיקַיָּא עִם רַשִּׁיעַיָּא** - שיזכו הצדיקים על ידי שיחזירו את הרשעים בתשובה, **לְמִזְכֵּי חַכִּימִין עִם טִפְּשִׁין** - ושיזכו החכמים על ידי שילמדו את הטפשים דעת, **לְמִזְכֵּי עֲתִירִין עִם מִסְכֵּנִין** - ושיזכו העשירים על ידי שיתנו לעניים צדקה, **דְּהָא בְּגִין כָּךְ זָכֵי בַּר נָשׁ לְחַיֵּי עָלְמָא** - שהרי בגלל זה זוכה האדם לחיי העולם הבא,

זוהר (ח"א ויגש רח.-:)

'וְלֹא יָכוֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכֹל הַנִּצָּבִים עָלָיו' וְגוֹ' (בראשית מה א). **רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, 'פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד קַרְנוֹ תָּרוּם בְּכָבוֹד'** (תהלים קיב ט), **תָּא חֲזִי, קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרָא עָלְמָא, וְאַשְׁלִיט עֲלֵיהּ לָאָדָם דִּיהֵא מַלְכָּא עַל כֹּלָּא, וְהַאי בַּר נָשׁ מִתְפָּרְשָׁן מִנֵּיהּ בְּעָלְמָא כַּמָּה זִינִין, מִנְּהוֹן צַדִּיקַיָּיא וּמִנְּהוֹן רַשִּׁיעַיָּיא, מִנְּהוֹן טִפְּשִׁין וּמִנְּהוֹן חַכִּימִין, וְכֻלְּהוּ אִתְקָיְימוּ בְּעָלְמָא, עֲתִירִין וּמִסְכֵּנִין, וְכֻלְּהוּ בְּגִין לְמִזְכֵּי אִלֵּין בְּאִלֵּין, לְמִזְכֵּי צַדִּיקַיָּיא עִם רַשִּׁיעַיָּיא, לְמִזְכֵּי חַכִּימִין עִם טִפְּשִׁין, לְמִזְכֵּי עֲתִירִין עִם מִסְכֵּנִין, דְּהָא בְּגִין כָּךְ זָכֵי בַּר נָשׁ לְחַיֵּי עָלְמָא,**

ביאור הזוהר

תָּא חֲזִי - בא וראה, **קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרָא עָלְמָא** - הקדוש ברוך הוא ברא את העולם, **וְאַשְׁלִיט עֲלֵיהּ לָאָדָם דִּיהֵא מַלְכָּא עַל כֹּלָּא**

כל הזכויות שמורות
לעוז והדר - ולמפעל חק לישראל העולמי

ביאור הזוהר זוהר ביאור הזוהר

וְאִתְקַשַּׁר בְּאִילָנָא דְחַיֵּי - ומתקשר בעץ החיים, **וְלֹא עוֹד אֶלָּא דְּהָא צְדָקָה דְּאִיהוּ עָבִיד קָאֵים לְעָלְמִין** - ולא עוד אלא שהצדקה שהוא עושה עומדת לעולמים, **דִּכְתִיב** - שכתוב **'וְצִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד'**.

ומפרש עוד מה שכתוב **'פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים', רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כַּד בָּרָא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא** - כאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, **קָאֵים לֵיהּ עַל סַמְכָא חַד וְצַדִּיק שְׁמֵיהּ** - העמיד אותו על עמוד אחד וצדיק שמו, **וְהַאי צַדִּיק אִיהוּ קִיּוּמָא דְעָלְמָא** - והצדיק הזה הוא קיום העולם, **וְדָא אִיהוּ דְאַשְׁקֵי וְזָן לְכֹלָּא** - והוא זה שמשקה ומפרנס לכל העולמות התחתונים, **דִּכְתִיב** - שכתוב (בראשית ב י) **'וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים'**, ושואל על מה שכתוב **'וּמִשָּׁם יִפָּרֵד', מַהוּ** - כוונת הפסוק **'יִפָּרֵד'**, ומבאר **אֶלָּא הַהוּא מְזוֹנָא וּמַשְׁקַיָּיא דְּהַהוּא נָהָר** - אלא שאת המזון הזה ושפע המשקה של בחינת הנהר ההוא, **נָטִיל גִּנְתָא כֹּלָּא** - נוטלת כולו בחינת הגן הזה, **וּלְבָתַר אִתְבַּדַּר הַהוּא מַשְׁקַיָּיא לְאַרְבַּע סִטְרִין דְּעָלְמָא** - ולאחר מכן מתפזר שפע המשקה ההוא לארבע רוחות העולם.

וממשיך לבאר **וְכַמָּה אִינּוּן דִּמְצַפָּאן** - וכמה רבים הם המצפים ומקווים **לְאִתְשַׁקְיָיא וּלְאִתְזְנָא מִתַּמָּן** - לקבל שפע המשקה והמזון משם, **כְּמָה דְאַתְּ אָמַר** - כמו שאתה מוצא בפסוק **'עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ'** (תהלים קמה טו), **וּבְגִין כָּךְ** - ומשום כן נאמר בפסוק **'פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים', דָּא צַדִּיק** - שזה הוא מדת צדיק, המפזר את השפע לתחתונים, ועל ידי זה **'צִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד', דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל** - זו כנסת ישראל, שעל ידה מפזר הצדיק את השפע לתחתונים, **דִּבְגִין כָּךְ** - שבגלל זה שהיא מקבלת ממנו, **אִיהִי קָיְימָא בְּרָזָא דִשְׁלָם בְּקִיּוּמָא שְׁלִים** - עומדת היא עמו לעד בסוד השלום בקיום שלם, ומה שכתוב בפסוק לאחריו (שם קיב י) **'רָשָׁע יִרְאֶה וְכָעָס', דָּא מַלְכוּת עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה** - זו מלכות עובדי עבודה זרה, היינו המלכות של הקליפה שהיא צרתה של כנסת ישראל, וכשרואה אותה עולה לקבל השפע בשביל ישראל כועסת, לפי שהיא מקבלת בשביל אומות העולם רק השיריים.

תָּא חֲזִי - בא וראה, **מַלְכוּת שָׁמַיִם אִיהִי בֵּי מַקְדְּשָׁא** - מלכות שמים היא סוד בית המקדש, שמשם השפע לכל העולם, **לְקָיְימָא כָּל מִסְכְּנֵי** - כדי לקיים את כל העניים **בְּגוֹ צִלָּא דְשֵׁרוּתָא דִשְׁכִינְתָּא** - בתוך צל קורת השכינה, **וְצַדִּיק דָּא אִיהוּ אִקְרֵי גַּבָּאי צְדָקָה** - והצדיק הזה במדתו נקרא הוא גבאי צדקה, שהוא גובה השפע מהבחינות העליונות **לְמֵיחַן וּלְמֵיזַן לְכֹלָּא** - לחונן ולפרנס לכולם, **דִּכְתִיב** - כמו שכתוב **'פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים', בְּגִין כָּךְ** - ובגלל זה שהוא כך למעלה, **גַּבָּאֵי צְדָקָה נָטְלֵי אַגְרָא לְקֳבֵיל כֻּלְּהוּ דְיַהֲבֵי צְדָקָה** - גבאי הצדקה שלמטה הגובים צדקה לחלקה לעניים, נוטלים שכר כנגד כל אלו שנותנים צדקה.

מפרש על פי האמור את מה שכתוב שלא עמד איש כשהתגלה יוסף לאחיו, שבשעת היחוד העליון עומדים עמו רק אחיו, שהם צבאות המלך הנקראים 'אחי ורעי', ולא כל הרוצים לקבל שפע מזון ממנו. ומפרש בעוד אופן, שכאשר הקדוש ברוך הוא יתחבר עם כנסת ישראל, יהיו הם אתו לבד בלא העמים, וכן נאמר גם בשמיני עצרת, שאז הוא לבד בחיבורו עם ישראל. ומפרש עוד רבי ייסא, שהפסוק מדבר בזמן שיקים את כנסת ישראל מעפר, וינקום נקמתו מהעמים, ולא יעכב איש בעדו.

תָּא חֲזִי - בא וראה, מה שכתוב **'וְלֹא יָכוֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכֹל הַנִּצָּבִים', אִלֵּין אִינּוּן כָּל דְּקָיְימֵי** - אלו

וְאִתְקַשַּׁר בְּאִילָנָא דְחַיֵּי, וְלֹא עוֹד אֶלָּא דְּהָא צְדָקָה דְּאִיהוּ עָבִיד קָאֵים לְעָלְמִין, דִּכְתִיב 'וְצִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד'.

'פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים', רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כַּד בָּרָא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא, קָאֵים לֵיהּ עַל סַמְכָא חַד וְצַדִּיק שְׁמֵיהּ, וְהַאי צַדִּיק אִיהוּ קִיּוּמָא דְעָלְמָא, וְדָא אִיהוּ דְאַשְׁקֵי וְזָן לְכֹלָּא, דִּכְתִיב (בראשית ב י) **'וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים', 'וּמִשָּׁם יִפָּרֵד', מַהוּ 'יִפָּרֵד', אֶלָּא הַהוּא מְזוֹנָא וּמַשְׁקַיָּיא דְּהַהוּא נָהָר, נָטִיל גִּנְתָא כֹּלָּא, וּלְבָתַר אִתְבַּדַּר הַהוּא מַשְׁקַיָּיא לְאַרְבַּע סִטְרִין דְּעָלְמָא.**

וְכַמָּה אִינּוּן דִּמְצַפָּאן לְאִתְשַׁקְיָיא וּלְאִתְזְנָא מִתַּמָּן, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר 'עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ' (תהלים קמה טו), **וּבְגִין כָּךְ 'פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים', דָּא צַדִּיק, 'צִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד', דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, דִּבְגִין כָּךְ אִיהִי קָיְימָא בְּרָזָא דִשְׁלָם בְּקִיּוּמָא שְׁלִים, 'רָשָׁע יִרְאֶה וְכָעָס'** (שם קיב י), **דָּא מַלְכוּת עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה.**

תָּא חֲזִי מַלְכוּת שָׁמַיִם אִיהִי בֵּי מַקְדְּשָׁא, לְקָיְימָא כָּל מִסְכְּנֵי בְּגוֹ צִלָּא דְשֵׁרוּתָא דִשְׁכִינְתָּא, וְצַדִּיק דָּא אִיהוּ אִקְרֵי גַּבָּאי צְדָקָה, לְמֵיחַן וּלְמֵיזַן לְכֹלָּא, דִּכְתִיב 'פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים', בְּגִין כָּךְ גַּבָּאֵי צְדָקָה נָטְלֵי אַגְרָא לְקֳבֵיל כֻּלְּהוּ דְיַהֲבֵי צְדָקָה.

תָּא חֲזִי 'וְלֹא יָכוֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכֹל הַנִּצָּבִים', אִלֵּין אִינּוּן כָּל דְּקָיְימֵי

כל הזכויות שמורות
לעוז והדר - ולמפעל חק לישראל העולמי

ביאור הזוהר | זוהר | ביאור הזוהר

הם כל העומדים סמוך למדת צדיק **לְאִתְּזָנָא וּלְאִתְּשַׁקָּיָא מְנִיָּה** - לקבל שפע מזון ומשקה ממנו, ועליהם נאמר **וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל אֶחָיו**, **אִתּוֹ דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל**, **אֶחָיו אִלֵּין שְׁאָר רְתִיכִין חֲיָילִין**, **דְּכְתִיב בְּהוּ** (תהלים קכב ח) **לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי**.

דָּבָר אַחֵר, **וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ**, **בְּזִמְנָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָתֵי לְאִזְדַּוְּוגָא בְּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל**, **בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל אֶחָיו**, **בְּזִמְנָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוָה מִתְחַבֵּר בְּהוּ בְּיִשְׂרָאֵל**, **בְּגִין דְּאִינּוּן נָטְלֵי בְּלְחוֹדַיְיהוּ**, **בְּלָא חִבּוּרָא דְּעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה בַּהֲדַיְיהוּ**, **בְּגִין כָּךְ** **'בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם'** (במדבר כט לה), **דָּהָא בְּזִמְנָא דָּא**, **אִיהוּ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּלְחוֹדוֹי בְּחִבּוּרָא חָדָא עִם יִשְׂרָאֵל**, **דְּכְתִיב בְּהוּ** **'אַחַי וְרֵעָי'**, **כְּמָה דְּאוֹקְמוּהּ** (זוהר מ"ג נ:-קד:).

רַבִּי יֵיסָא פָּתַר קְרָא, **בְּזִמְנָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יוֹקִים לָהּ לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מֵעַפְרָא**, **וְיִבְעֵי לְאִנָּקְמָא נְקָמָתָא מֵעַמְמַיָּא עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה**, **כְּדֵין כְּתִיב** (ישעיה סג ג) **'וּמֵעַמִּים אֵין אִישׁ אִתִּי'**, **וּכְתִיב הָכָא** - ועל זה כתוב כאן **'וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל אֶחָיו'**, - שלא יעמוד שום איש משרי האומות למנוע נקמתו מהעמים, וזה כאשר יקים את ישראל, **כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר** - כמו שאתה מוצא בפסוק (מס פסוק ט) **'וַיְנַטְּלֵם וַיְנַשְּׂאֵם כָּל יְמֵי עוֹלָם'**.

לְאִתְּזָנָא וּלְאִתְּשַׁקָּיָא מְנִיָּה, וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל אֶחָיו, 'אִתּוֹ' דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, 'אֶחָיו' אִלֵּין שְׁאָר רְתִיכִין חֲיָילִין, דְּכְתִיב בְּהוּ (תהלים קכב ח) **'לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי'.**

דָּבָר אַחֵר, 'וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ', בְּזִמְנָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָתֵי לְאִזְדַּוְּוגָא בְּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, 'בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל אֶחָיו', בְּזִמְנָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוָה מִתְחַבֵּר בְּהוּ בְּיִשְׂרָאֵל, בְּגִין דְּאִינּוּן נָטְלֵי בְּלְחוֹדַיְיהוּ, בְּלָא חִבּוּרָא דְּעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה בַּהֲדַיְיהוּ, בְּגִין כָּךְ 'בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם' (במדבר כט לה), **דָּהָא בְּזִמְנָא דָּא, אִיהוּ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּלְחוֹדוֹי בְּחִבּוּרָא חָדָא עִם יִשְׂרָאֵל, דְּכְתִיב בְּהוּ 'אַחַי וְרֵעָי', כְּמָה דְּאוֹקְמוּהּ** (זוהר מ"ג נ:-קד:).

רַבִּי יֵיסָא פָּתַר קְרָא, בְּזִמְנָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יוֹקִים לָהּ לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מֵעַפְרָא, וְיִבְעֵי לְאִנָּקְמָא נְקָמָתָא מֵעַמְמַיָּא עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, כְּדֵין כְּתִיב (ישעיה סג ג) **'וּמֵעַמִּים אֵין אִישׁ אִתִּי', וּכְתִיב הָכָא וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל אֶחָיו, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר** (מס פסוק ט) **'וַיְנַטְּלֵם וַיְנַשְּׂאֵם כָּל יְמֵי עוֹלָם'.**

לָכֶם' (במדבר כט לה), **דְּהָא בְּזִמְנָא דָּא** - שהרי בזמן הזה של עצרת, **אִיהוּ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּלְחוֹדוֹי בְּחִבּוּרָא חָדָא עִם יִשְׂרָאֵל** - הוא הקדוש ברוך הוא לבדו בחבור אחד עם ישראל שהם **'אחיו'**, **דְּכְתִיב בְּהוּ** - שכתוב בהם **'אַחַי וְרֵעָי'**, **כְּמָה דְּאוֹקְמוּהּ** - כמו שביארוהו (זוהר מ"ג נ:-קד:).

רַבִּי יֵיסָא פָּתַר קְרָא - רבי ייסא פירש הפסוק **'ולא עמד איש אתו'**, **בְּזִמְנָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** - בזמן שהקדוש ברוך הוא **יוֹקִים לָהּ לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מֵעַפְרָא** - יעמיד את כנסת ישראל שהיא השכינה מעפר, **וְיִבְעֵי לְאִנָּקְמָא נְקָמָתָא מֵעַמְמַיָּא עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה** - וירצה לנקום נקמה מהעמים עובדי העבודה זרה על מה שעשו לישראל, **כְּדֵין כְּתִיב** - שאז כתוב (ישעיה סג ג) **'וּמֵעַמִּים אֵין אִישׁ אִתִּי'**, **וּכְתִיב הָכָא** - ועל זה כתוב כאן **'וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל אֶחָיו'**, - שלא יעמוד שום איש משרי האומות למנוע נקמתו מהעמים, וזה כאשר יקים את ישראל, **כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר** - כמו שאתה מוצא בפסוק (מס פסוק ט) **'וַיְנַטְּלֵם וַיְנַשְּׂאֵם כָּל יְמֵי עוֹלָם'.**

יוסף לחק

הלכה

מבוא

עבר על מצות עשה שאין עליה עונש כרת ועשה תשובה, התכפר לו, עבר על מצות לא תעשה שאין עליה עונשי כרת ומיתות בית דין, התשובה מתחילה את הכפרה ויום הכיפורים גומר, עבר עבירה שיש עליה כרת או מיתות בית דין, תשובה ויום הכיפורים מתחילים את הכפרה והיסורים גומרים אותה, אולם אם חילל את השם אינו מתכפר לו אלא על ידי מיתה.

חילוקי העבירות ודרך כפרתם

א אַף עַל פִּי שֶׁהַתְּשׁוּבָה מְכַפֶּרֶת עַל הַכֹּל וְעַצְמוֹ שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, יֵשׁ חילוקים באופן הכפרה, **יֵשׁ עֲבֵרוֹת שֶׁהֵן מִתְכַּפְּרִים** כפרה גמורה **לְשָׁעָתָן**, כלומר, מיד בשעת עשיית

הלכות תשובה

א אַף עַל פִּי שֶׁהַתְּשׁוּבָה מְכַפֶּרֶת עַל הַכֹּל וְעַצְמוֹ שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, יֵשׁ עֲבֵרוֹת שֶׁהֵן מִתְכַּפְּרִים לְשָׁעָתָן

א. רמב"ם פרק א הלכה ד.

כל הזכויות שמורות
לעוז והדר - ולטיפעל חק לישראל העולמי

הלכה

התשובה, **וְיֵשׁ עֲבֵרוֹת שֶׁאֵין מִתְכַּפְּרִים אֶלָּא לְאַחַר זְמַן, כֵּיצַד עָבַר אָדָם עַל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁאֵין בָּהּ כָּרֵת,** והינו כל המצוות עשה שבתורה, מלבד מצוות קרבן פסח ומילה, **וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה אֵינוֹ זָז מִשָּׁם עַד שֶׁמּוֹחֲלִין לוֹ,** כלומר מיד נמחל לו מחילה גמורה, **וּבְאֵלּוּ** העבירות **נֶאֱמַר** (ירמיה ג כב) **'שׁוּבוּ בָּנִים שׁוֹבָבִים אֶרְפָּא מְשׁוּבֹתֵיכֶם' וְגוֹ',** דהיינו שמיד שתשובו ארפא לכם. **עָבַר עַל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁאֵין בָּהּ** - מצוה שלא נתפרש עליה בתורה עונש **כָּרֵת וְלֹא מִיתַת בֵּית דִּין וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, תְּשׁוּבָה תּוֹלָה,** כלומר, על ידי התשובה מתחילה הכפרה, אך לא מתכפר עדיין כפרה גמורה, **וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר וּבְאֵלּוּ** העבירות **נֶאֱמַר** (ויקרא טז ל) **'כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם',** דהיינו שיש עבירות שרק עצמו של יום מכפר עליהם. **עָבַר עַל כְּרִיתוּת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, תְּשׁוּבָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים תּוֹלִין וְיִסּוּרִין הַבָּאִין עָלָיו** ממרקים עוונותיו **וּגוֹמְרִין לוֹ הַכַּפָּרָה, וּלְעוֹלָם אֵין מִתְכַּפֵּר לוֹ כַּפָּרָה גְּמוּרָה עַד שֶׁיָּבוֹאוּ עָלָיו יִסּוּרִין,** כלומר, ואפילו שעברו עליו

וְיֵשׁ עֲבֵרוֹת שֶׁאֵין מִתְכַּפְּרִים אֶלָּא לְאַחַר זְמַן, כֵּיצַד עָבַר אָדָם עַל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁאֵין בָּהּ כָּרֵת וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה אֵינוֹ זָז מִשָּׁם עַד שֶׁמּוֹחֲלִין לוֹ וּבְאֵלּוּ נֶאֱמַר (ירמיה ג כב) **'שׁוּבוּ בָּנִים שׁוֹבָבִים אֶרְפָּא מְשׁוּבֹתֵיכֶם' וְגוֹ', עָבַר עַל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁאֵין בָּהּ כָּרֵת וְלֹא מִיתַת בֵּית דִּין וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, תְּשׁוּבָה תּוֹלָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר וּבְאֵלּוּ נֶאֱמַר** (ויקרא טז ל) **'כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם', עָבַר עַל כְּרִיתוּת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, תְּשׁוּבָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים תּוֹלִין וְיִסּוּרִין הַבָּאִין עָלָיו גּוֹמְרִין לוֹ הַכַּפָּרָה, וּלְעוֹלָם אֵין מִתְכַּפֵּר לוֹ כַּפָּרָה גְּמוּרָה עַד שֶׁיָּבוֹאוּ עָלָיו יִסּוּרִין וּבְאֵלּוּ נֶאֱמַר** (תהלים פט לג) **'וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם', בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁלֹּא חִלֵּל אֶת הַשֵּׁם בְּשָׁעָה שֶׁעָבַר, אֲבָל הַמְחַלֵּל אֶת הַשֵּׁם אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה וְהִגִּיעַ יוֹם הַכִּפּוּרִים וְהוּא עוֹמֵד בִּתְשׁוּבָתוֹ וּבָאוּ עָלָיו יִסּוּרִין, אֵינוֹ מִתְכַּפֵּר לוֹ כַּפָּרָה גְּמוּרָה עַד שֶׁיָּמוּת, אֶלָּא תְּשׁוּבָה יוֹם הַכִּפּוּרִים וְיִסּוּרִין שְׁלָשְׁתָּן תּוֹלִין וּמִיתָה מְכַפֶּרֶת שֶׁנֶּאֱמַר** (ישעיה כב יד) **'וְנִגְלָה בְאָזְנָי ה' צְבָאוֹת אִם יְכֻפַּר הֶעָוֹן הַזֶּה לָכֶם' וְגוֹ'.**

מבוארת

כמה פעמים יום הכיפורים, אינו מתכפר לו אלא על ידי יסורים, **וּבְאֵלּוּ** העבירות **נֶאֱמַר** (תהלים פט לג) **'וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם',** דהיינו, שמשלם הקדוש ברוך הוא על פשעים בשבט הפורענות, ועל עוונות משלם בנגעים. **בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים** שמועילים היסורים למרק את עוונותיו, **בְּשֶׁלֹּא חִלֵּל אֶת הַשֵּׁם בְּשָׁעָה שֶׁעָבַר,** דהיינו, חוטא ומחטיא אחרים (רש"י יומא פו.), אך לעיל (יסודי התורה פ"ה ה"י) ביאר רבינו שמחלל השם הוא מי שעבר מדעתו, בלא אונס, ובשאט בנפש, ולהכעיס, **אֲבָל הַמְחַלֵּל אֶת הַשֵּׁם אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה וְהִגִּיעַ יוֹם הַכִּפּוּרִים וְהוּא עוֹמֵד בִּתְשׁוּבָתוֹ,** כלומר, שלא שנה על עבירתו, **וּבָאוּ עָלָיו יִסּוּרִין, אֵינוֹ מִתְכַּפֵּר לוֹ כַּפָּרָה גְּמוּרָה עַד שֶׁיָּמוּת, אֶלָּא תְּשׁוּבָה יוֹם הַכִּפּוּרִים וְיִסּוּרִין שְׁלָשְׁתָּן תּוֹלִין** ומתחילים את הכפרה, **וּמִיתָה מְכַפֶּרֶת** לגמרי **שֶׁנֶּאֱמַר** (ישעיה כב יד) **'וְנִגְלָה בְאָזְנָי ה' צְבָאוֹת אִם יְכֻפַּר הֶעָוֹן הַזֶּה לָכֶם וְגוֹ'** עַד תְּמֻתוּן', דהיינו, שיש עוון שמתכפר רק על ידי מיתה:

ביאור מוסר (חרדים פס"ו עט-פב) מוסר

אָמְרוּ חכמינו **זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ברכות ה:), **בְּעֵת הַתְּפִלָּה** שאדם מתפלל **לֹא יְהֵא דָּבָר חוֹצֵץ בֵּינוֹ לְבֵין הַקִּיר, וְהָרֶמֶז** שלא יהא דבר חוצץ בינו **לַשְּׁכִינָה** העומדת לנגד האדם בשעת התפילה (סנהדרין כב.), וזהו על ידי **שֶׁיָּסִיר** ממנו בשעת התפלה **כָּל מַחֲשָׁבָה רָעָה, אוֹ אֲפִלּוּ** מחשבה שהיא **בִּלְתִּי רָעָה,** גם אותה יסיר **מִלְּבָבוֹ** באותה שעה, **וְלֹא יְכַוֵּן** לדברים אחרים **אֶלָּא לְפֵרוּשׁ** תיבות התפילה **מַה שֶּׁמּוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו. וִידַמֶּה הָאָדָם** את **זֶה הָעוֹלָם לְקַיִץ יָפֶה,** ואת העולם הבא שהוא **אַחֲרֵי הַמָּוֶת לְחֹרֶף קָשֶׁה** - שקשה למצוא אז מה לאכול, **וְאִם לֹא יָכִין** את מאכלו לחורף כבר **בַּקַּיִץ,** אזי **יָמוּת** מרעב **בְּהגיע** עונת **הַחֹרֶף. וְהַיְנוּ דִּכְתִיב** (משלי ו ו) **'לֵךְ אֶל**

כל הזכויות שמורות
לעוז והדר - ולמפעל חק לישראל העולמי

מוסר

נְמָלָה עָצֵל׳ וְגוֹ׳. עוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ ׳לֹא יְהֵא דָּבָר חוֹצֵץ׳ הַיְנוּ הַגּוּף, אֶלָּא כְּאִלּוּ אֵינֶנּוּ בָּעוֹלָם, וְיִדְבַּק נַפְשׁוֹ בְּנַפְשׁוֹ כְּאֶבֶן שׁוֹאֶבֶת בְּבַרְזֶל. הַצַּדִּיק הַיּוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְיַחֵד הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁנִּבְרָא בְּיוּ״ד (מנחות כט:), וּמֵהָאָרֶץ עַד לָרָקִיעַ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה (פסחים לד:), שֶׁהוּא רֶמֶז לְהֵ״א רִאשׁוֹנָה שֶׁל שֵׁם. הָאָדָם שֶׁבָּאָרֶץ עוֹמֵד עַל רַגְלָיו רֶמֶז לְוָי״ו, הָאָרֶץ אֲשֶׁר יוֹשֵׁב עָלֶיהָ רֶמֶז לְהֵ״א אַחֲרוֹנָה שֶׁבַּשֵּׁם (זוהר ח״א יח.), וּבְצֵאתוֹ חוּץ לָאָרֶץ מַפְרִיד, וְהָאָבוֹת לֹא יָצְאוּ אֶלָּא עַל פִּי הַדִּבּוּר. עוֹד, כֵּיוָן שֶׁגּוֹלֶה הָאָדָם מִן הָאָרֶץ גּוֹרֵם גָּלוּת לַשְּׁכִינָה עִמּוֹ, וְאִם אָדָם בְּצָרָה בָּאָרֶץ דַּיּוֹ לָעֶבֶד לִהְיוֹת כְּרַבּוֹ (ברכות נח:), ׳עִמּוֹ אָנֹכִי בְצָרָה׳ (תהלים לא טו). הַמֻּבְחָר שֶׁבָּאָדָם הוּא הַלֵּב, רְצוֹנִי לוֹמַר הַשֵּׂכֶל, וְכֵן אָמְרוּ דַּעַת חָסַרְתָּ מַה קָּנִיתָ, דַּעַת קָנִיתָ מֶה חָסַרְתָּ (קה״ר פ״ז לב, נדרים מא.), וְהַמַּכְעִיס לְיוֹצְרוֹ בְּמִבְחַר הַטּוֹבוֹת שֶׁהֵטִיבוֹ כַּמָּה עָנְשׁוֹ:

ביאור מוסר

נְמָלָה עָצֵל רְאֵה דְרָכֶיהָ וַחֲכָם תָּכִין בַּקַּיִץ לַחְמָהּ אָגְרָה בַקָּצִיר מַאֲכָלָהּ׳ **וְגוֹ׳** - ויש ללמוד מחכמת הנמלה, שאינה מתעצלת לאסוף בקיץ מאכל שיהא לה לימות החורף, וכמו כן על האדם להכין לעצמו מצוות ומעשים טובים בעולם הזה, כדי שיהיה לו במה לבוא לעולם הבא אחרי מותו. **עוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ ׳לֹא יְהֵא דָּבָר חוֹצֵץ׳**, **הַיְנוּ** שלא יחצוץ **הַגּוּף** בפני הנשמה בעת התפילה, **אֶלָּא** יחוש **כְּאִלּוּ** הגוף **אֵינֶנּוּ בָּעוֹלָם**, וְבכך לא יסיח דעתו לצרכי גופו, אלא **יִדְבַּק נַפְשׁוֹ בְּנַפְשׁוֹ כְּאֶבֶן שׁוֹאֶבֶת בְּבַרְזֶל. הַצַּדִּיק הַיּוֹשֵׁב** ודר **בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל**, **מְיַחֵד** בכך את ארבעת האותיות שבשם הוי״ה, כי **הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁנִּבְרָא בְּיוּ״ד** (מנחות כט:), הוא כנגד האות י׳ שבשם הוי״ה, **וּמֵהָאָרֶץ עַד לָרָקִיעַ** הוא מהלך של **חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה** (פסחים לד:), **שֶׁהוּא רֶמֶז לְהֵ״א רִאשׁוֹנָה שֶׁל שֵׁם** הוי״ה, שכן האות ה׳ בגימטריא חמש, והרמז לחמש מאות שנה. **הָאָדָם** שֶׁשוכן **בָּאָרֶץ ועוֹמֵד עַל רַגְלָיו**, הרי הוא **רֶמֶז** לָאות **וָי״ו** שבשם הוי״ה, לפי שהרגל דומה בצורתה לצורת האות וי״ו, **וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר** האדם דר בה **ויוֹשֵׁב עָלֶיהָ**, **רֶמֶז לְהֵ״א אַחֲרוֹנָה שֶׁבַּשֵּׁם** הוי״ה (זוהר ח״א יח.), נמצא שמייחד את כל אותיות השם. **וּבְצֵאתוֹ** לחוץ **לָאָרֶץ**, **מַפְרִיד** כביכול בין אותיות השם. וְאין להקשות הלא **הָאָבוֹת** גם הם יצאו מהארץ לחוץ לארץ, כי כשהם יצאו, **לֹא יָצְאוּ אֶלָּא עַל פִּי הַדִּבּוּר**, שהיה לסיבה מיוחדת. **עוֹד** טעם שאין ראוי לצאת לחוץ לארץ, **שכֵּיוָן שֶׁגּוֹלֶה הָאָדָם מִן הָאָרֶץ**, **גּוֹרֵם גָּלוּת** גם **לַשְּׁכִינָה שעִמּוֹ**, שהרי עיקר מקום השכינה בארץ ישראל, כמו שכתוב (במדבר לה לד) ׳וְלֹא תְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ וגו׳ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ׳. **וְאִם אָדָם בְּצָרָה בָּאָרֶץ**, יתנחם בכך **שדַּיּוֹ לָעֶבֶד לִהְיוֹת כְּרַבּוֹ**, והרי גם ה׳ נמצא בצרה, ככתוב (תהלים לא טו) **׳עִמּוֹ אָנֹכִי בְצָרָה׳** - אני משתתף עם ישראל בצרתם, ואדם זה שנמצא בצרה, דיו שיהיה כרבו. **הַמֻּבְחָר שֶׁבָּאָדָם הוּא הַלֵּב**, **רְצוֹנִי לוֹמַר הַשֵּׂכֶל** - הבינה והדעת, **וְכֵן אָמְרוּ** חכמינו (קה״ר פ״ז לב, נדרים מא.) **דַּעַת חָסַרְתָּ מַה קָּנִיתָ**, **דַּעַת קָנִיתָ מֶה חָסַרְתָּ** - שאם אין באדם דעת, סופו שיאבד אף את מה שרכש בעמל רב, ואם יש בו דעת, סופו שלא יחסר לו מאומה. **וְהַמַּכְעִיס לְיוֹצְרוֹ בְּמִבְחַר הַטּוֹבוֹת שֶׁהֵטִיבוֹ**, כלומר מכעיסו בשכל שחנן אותו, **כַּמָּה** גדול **עָנְשׁוֹ**.

הוספות חדשות

פניני אור החיים (בראשית מו ל)

וַיֹּאמֶר וְגוֹ׳ אָמוּתָה הַפָּעַם וְגוֹ׳. טַעַם אוֹמְרוֹ **הַפָּעַם**[א], פֵּרוּשׁ, לִהְיוֹת שֶׁאָמַר (לעיל לז לה) ׳כִּי אֵרֵד אֶל בְּנִי אָבֵל שְׁאֹלָה׳[ב], עַתָּה אָמַר לֹא אֶרְאֶה הַשָּׁחַת[ג]:

עוֹד נִרְאֶה לוֹמַר בְּדִקְדּוּק אוֹמְרוֹ **כִּי עוֹדְךָ חָי**, וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר **אַחֲרֵי רְאוֹתִי [אֶת] פָּנֶיךָ**, וְהַדָּבָר מוּבָן כִּי חַי הוּא. גַּם צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה לֹא אָמַר יַעֲקֹב כֵּן כְּשֶׁבִּשְּׂרוּהוּ הָאַחִים כִּי יוֹסֵף חַי[ד], וּמָצִינוּ שֶׁהֶאֱמִין כְּשֶׁרָאָה הָעֲגָלוֹת ׳וַתְּחִי רוּחַ׳ וְגוֹ׳ (לעיל מה כז)[ה], וּמַה דָּבָר חָדָשׁ רָאָה:

אָכֵן כַּוָּנַת דִּבְרֵי יַעֲקֹב הֵם, כִּי הֲגַם שֶׁנִּתְבַּשֵּׂר כִּי עוֹדֶנּוּ חַי, זֶה הוֹעִיל לָדַעַת שֶׁיֶּשְׁנוֹ בִּמְצִיאוּת, אֲבָל עֲדַיִן לִבּוֹ דַּוָּי עָלָיו לְצַד הֱיוֹתוֹ

מאורי אור

א מה משמעות תיבת ׳הפעם׳, וכי יכול הוא למות ב׳ פעמים. גם מה בא לשלול בתיבה זו. **ב** כמדרשו (תנחומא ט) שאמר אני מת עם מיתת הרשעים לעולם הבא, שהבטיחני הקב״ה על שנים עשר שבטים, והרי נטרף אחד מהן, שמא לא זכיתי בהן ואני מת בשני עולמות, לכך אמר ׳כי ארד אל בני אבל שאולה׳. **ג** עכשיו שעודך חי לא אמות אלא פעם אחת (רש״י). והוא לשה״כ בתהלים (מט י) ׳ויחי עוד לנצח לא יראה השחת׳. וראה מאוה״ח. **ד** שבשעה שנודע לו כי יוסף חי מיד היה לו לומר ׳אמותה הפעם׳, ולמה המתין מלומר זאת רק עתה לאחר שראה אותו. **ה** ומה שחיתה רוחו מוכח שהאמין להם על הידיעה שיוסף חי, וא״כ אין לומר שהטעם שלא אמר באותה שעה ׳אמותה הפעם׳ הוא לפי שלא סמך על דבריהם.

כל הזכויות שמורות
לעוז והדר - ולמפעל חק לישראל העולמי

פניני אור החיים

בֵּין הָאֲמוֹת שָׁפָל, עֶבֶד מוֹשְׁלִים, אִם עוֹדָנּוּ בְּצִדְקוּתוֹ וְלֹא כָהֲתָה עֵינוֹ וְלֹא נָס לֵחוֹ׳. אוֹ לְצַד הֱיוֹתוֹ מֻבְדָּל מִמֶּנּוּ וְנָתוּן תּוֹךְ הַקְּלִפּוֹת, וּבִפְרָט טֻמְאַת מִצְרַיִם׳. וּמַה גַּם לְצַד מַה שֶּׁעֲבָרוֹ מֵרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁאָמַר (לעיל לז לג) ׳טֶרֶף טֹרַף יוֹסֵף׳, ׳חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ׳ (ב״ר פד יט)ה. וְדָבָר יָדוּעַ הוּא כִּי הַצַּדִּיקִים יוֹתֵר יַחְפְּצוּ בְּהֶעְדֵּר הַבֵּן בִּהְיוֹתוֹ בֵּן מֵבִישׁ, וּמַה גַּם יַעֲקֹב הַצַּדִּיק. אֲשֶׁר עַל כֵּן לֹא הָיְתָה שִׁמְחָתוֹ שְׁלֵמָה מִסָּפֵק זֶה, עַד וַיֵּרָא אֵלָיו, וְהִכִּיר בּוֹ בְּפָנָיו, כִּי הַכָּרַת הַפָּנִים תַּעֲנֶה בָּאִישׁ׳. וּכְמוֹ כֵן מָצִינוּ לְצַדִּיקִים שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים שֶׁהִכִּירוּ בְּרֹשֶׁם הַפָּנִים מַעֲשֵׂה אָדָם, וּמִכָּל שֶׁכֵּן יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁיַּכִּיר. לָזֶה כְּשֶׁהִכִּיר בּוֹ, אָמַר אֵלָיו אֲמוּתָה הַפָּעַם, פְּרוּשׁ, הַפַּעַם הַזֹּאת בְּרְאִיָּתְךָ, וְלֹא מִקּוֹדֶם כְּשֶׁנִּתְבַּשַּׂרְתִּי. וְהַטַּעַם אַחֲרֵי רְאוֹתִי [אֶת] פָּנֶיךָ וְהִכַּרְתִּי בָּהֶם שֶׁעוֹדְךָ חַי, פְּרוּשׁ, צַדִּיק כְּמִקֹּדֶם, וְלֹא נִשְׁתַּנָּה דְּיוֹקָנְךָ מִכְּמוֹת שֶׁהָיָה, אֶלָּא עוֹדְךָ חַי׳, כִּי הַצַּדִּיקִים קְרוּיִים חַיִּים (ברכות יח.). וְנָכוֹן׃

מאורי אור

ו לשה״כ בפרשת ברכה (דברים לד ז) ׳ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא כהתה עינו ולא נס לחה׳. ז כמו שכתב רבינו לעיל (פסוק ג)׃ וכי במצרים להיותה מלאה גלולים ושם תוקף הטומאה, שם היא שביית חלקי הקדושה הרבים והעצומים, כי לערך גודל הטומאה, יהיה בקרבה חלקי הקדושה. ועיי״ש. ח א״ר הונא נצנצה בו רוח הקודש חיה רעה אכלתהו, זו אשתו של פוטיפר. וכן הביא רש״י עה״פ שם. אם כן היה מקום ליעקב לחוש על צדקות בנו, לאחר שכבר הרגיש בדבר שנצנץ בו רוח הקודש. ט כלשה״כ בישעיה (ג ט) ׳הכרת פניהם ענתה בם׳. י ׳עודך חי׳, עוד אתה חי [-צדיק] בדיוק כפי שהיית מקודם לכן.

מצוות ה׳

קט–קי (סג) מצות לֹא תעשה שלֹא לִסוך בשמן המשחה שנאמר (שמות ל לב) **׳עַל בְּשַׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ׳.** ואם סך ממנו במזיד חייב כרת, ובשוגג חטאת. ונוהג בכל מקום שימצא שמן המשחה, ובכל זמן, בזכרים ובנקבות׃ **(סד) ומצות לֹא תעשה שלֹא לַעשות שמן המשחה שנאמר** (שם) **׳וּבְמַתְכֻּנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָמוֹהוּ׳.** רצונו לומר, שלא יעשה כמעשה שמן המשחה הכתוב בו וכמשקלו (ממלוא קמ), ואם עשה במזיד, חייב כרת, ובשוגג חטאת. ודוקא להמשח בו, אבל להתלמד, או למסרו לצבור, פטור. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות׃ כריתות ה׳. רמב״ם כלי מקדש פ״א, סה״מ לא תעשה פ״ג-פ״ד. סמ״ג לאוין רצ״ב-רצ״ג׃

שו״ע (סי׳ טו סעיפים ה-ו) הרב

ה אָסוּר לְהַתִּיר צִיצִית מִבֶּגֶד אִם אֵין בְּדַעְתּוֹ לְהַטִּילָן בְּבֶגֶד אַחֵר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְבַטֵּל בְּחִנָּם מִצְוֹת בֶּגֶד זֶה שֶׁמַּתִּיר אוֹתָם מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם אֵינוֹ מְבַטֵּל מִצְוָתָהּ, כְּגוֹן שֶׁהוּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת מֵהַבֶּגֶד בֶּגֶד אַחֵר שֶׁלֹּא יְהֵיֶה לָהּ אַרְבַּע כְּנָפוֹת, אוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה לְמָכְרָהּ לְנָכְרִי, מֻתָּר לְהַתִּיר הַצִּיצִית מִמֶּנּוּ, כֵּיוָן שֶׁאָז אֵין הַבֶּגֶד בַּר חִיּוּבָא אֵינוֹ מְבַטֵּל שׁוּם מִצְוָה מִמֶּנּוּ בְּהַתָּרַת הַצִּיצִית. (וְלָכֵן מֻתָּר לְהַתִּיר הַצִּיצִית מִטַּלִּית שֶׁל מֵתִים), (ועיין ביורה דעה סימן שנ״א). וְכָל שֶׁכֵּן אִם הוּא מַתִּיר הַצִּיצִית מִמֶּנּוּ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בּוֹ צִיצִית אֲחֵרִים יוֹתֵר יָפִים, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁנִּפְסַק אֶחָד מֵהָרָאשִׁים וְהוּא רוֹצֶה לְהַטִּיל בּוֹ צִיצִית אֲחֵרִים שְׁלֵמִים, אַף עַל פִּי שֶׁהַצִּיצִית הָרִאשׁוֹנִים כְּשֵׁרִים, מִכָּל מָקוֹם רַשַּׁאי לְהַתִּירָם וּלְהַטִּיל צִיצִית אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם׃

ו אֵין יָכוֹל לִקַּח הַכָּנָף כְּמוֹ שֶׁהוּא עִם צִיצִית הַתְּלוּיִם בָּהּ, וּלְתָפְרָהּ בְּבֶגֶד אַחֵר. וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ נוֹטֵל כְּנַף הַבֶּגֶד לְבַדּוֹ, אֶלָּא חוֹתֵךְ חֲתִיכַת בֶּגֶד גְּדוֹלָה סָבִיב הַכָּנָף, וְתוֹפְרָהּ עִם הַכָּנָף שֶׁבָּהּ שֶׁהַצִּיצִית תְּלוּיָה בּוֹ בְּבֶגֶד אַחֵר שֵׁשׁ בּוֹ שֶׁלֹּשׁ כְּנָפוֹת, אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְאִם עָשָׂה כֵּן הֲרֵי הַצִּיצִית הַזֹּאת שֶׁהוּבְאָה מִבֶּגֶד אַחֵר פְּסוּלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר טו לח) ׳וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם׳, שֶׁבְּשָׁעַת עֲשִׂיַּת הַצִּיצִית עַל כָּנָף, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַכָּנָף מְחֻבָּר לְעִקַּר הַבֶּגֶד, וְאָז פּוֹטְרִין הַצִּיצִית אֶת הַבֶּגֶד. אֲבָל זוֹ הַצִּיצִית שֶׁהוּבְאָה מִבֶּגֶד אַחֵר, כֵּיוָן שֶׁבְּשָׁעַת עֲשִׂיָּתָהּ בְּהַכָּנָף לֹא הָיָה הַכָּנָף מְחֻבָּר לְהַבֶּגֶד זֶה, לָכֵן אֵינָהּ פּוֹטֶרֶת אֶת הַבֶּגֶד הַזֶּה, עַד שֶׁיַּתִּיר אוֹתָהּ מִן הַכָּנָף, וְיַחֲזֹר וְיַטִּילָנָּה בּוֹ לְאַחַר שֶׁיִּהְיֶה הַכָּנָף מְחֻבָּר לְבֶגֶד זֶה׃

כל הזכויות שמורות
לעוז והדר - ולטיפעל חק לישראל העולמי